

**PĂRINTELE DANIIL (SANDU TUDOR),
RUGĂTOR ȘI MĂRTURISITOR
AL MÂNTUITORULUI IISUS HRISTOS**

Arhim. Mihail Stanciu

Preacinstiți Părinți, și binecuvântați creștini, prieteni ai Părintelui Daniil (Sandu Tudor) și, sperăm, ocrotiți de rugăciunea lui și de lumina înțelegerii pe care el a revărsat-o ca o floare de foc, apoi ca un rug aprins, prelungit - prin ucenicii lui, prin cuvintele și prin scrierile lui - și nouă, și celor de după noi,

Părintele Daniil (Sandu Tudor) a fost un mărturisitor creștin neobosit deoarece era, mai întâi, un rugător și un trăitor al Mântuitorului Hristos. El trăia ce spunea și mărturisea ce trăia cu sinceritate și seriozitate. A trăit 66 de ani aici, pe pământ, între anii 1896 și 1962, iar la jumătatea vieții, pe când avea 33 de ani a avut o întâlnire înaltă cu Dumnezeu în Sfântul Munte Athos, acea descoperire sau revelație (despre care și el mărturisește cu multă sfială și recunoștință față de Dumnezeu și) care l-a făcut să se adâncească și mai mult în viața duhovnicească. De 50 de ani, însă, trăiește în cer, împreună cu Mântuitorul Hristos, cu Sfinții și Îngerii a căror viață și stare de rugăciune a căutat-o și a împlinit-o vreme îndelungată presărată cu binecuvântări, dar și cu încercări, în comunități, dar și în singurătăți...

Putem zice că viața lui duhovnicească, de rugător și mărturisitor al lui Hristos, se adâncește în timp și se confirmă prin scrierile sale în diverse publicații, apoi prin editorialele și eseurile din revista și ziarul lui, apoi prin conferințele, predicile și sfaturile lui ca monah, preot și duhovnic, în care face oamenilor

cunoscut pe Hristos – Lumina lumii, dar și, pe de-o parte puterea lui de asimilare, de analiză și de sinteză duhovnicească, teologică și culturală, și, pe de altă parte, dorința lui de a lumina neamul românesc în credința cea adevărată. Dar el nu căuta să se afirme pe sine, să impresioneze prin cultura și prin cuvântul lui, ci se străduia să aducă un real folos duhovnicesc oamenilor care citeau revista *Floarea de foc* sau cotidianul *Credința* și pe care el îi dorea tot mai aproape de Dumnezeu. De aceea, credem că mărturisirea lui Sandu Tudor are aceste trepte, potrivite cu maturizarea lui literară, teologică și cronologică, și anume: etapa revistei *Floarea de foc* și a ziarului *Credința*, apoi etapa *Rugului Aprins* de la Mănăstirea Antim și, în final, etapa de la Mănăstirea Rarău și cea din temniță de la Aiud. **De la *Floarea de foc* la *Rugul Aprins* și de la Athos, prin Antim și Rarău, la Aiud, Părintele Daniil a înaintat continuu în viața duhovnicească, în vederea luminoasă și mărturisirea aprinsă a lui Hristos.**

Scurtă prezentare biografică¹

Născut la 22 decembrie 1896 și crescut la Ploiești într-o familie numeroasă, din părinți magistrați (Alexandru și Sofia), Alexandru Teodorescu (după numele de botez) s-a bucurat de o copilărie normală, nu lipsită de greutate și încercări. A urmat liceul în oraș, remarcându-se la studii dar mai ales la religie și filozofie,

¹ Cele mai importante detalii biografice le-am selectat din *memoriul autobiografic* al părintelui Daniil, din unele documente aflate în Arhivele CNSAS și preluat de mitropolitul Antonie Plămădeală în cartea *Rugul Aprins*, Editura Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 2002, apoi *Biblia și Sacrul în literatură*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2001, și *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor – omul și opera*, Editura Christiana, București, 2005, scrise de Pr. Constantin Jinga. De asemenea am consultat și alte cărți și izvoare electronice pe care le menționăm de-a lungul prezentării.

îndrumat de profesorul său de istorie Ion Niculescu Dacian, muncind intens și susținându-se din meditații.²

Deși nu a fost în adolescență un petrecăreț exagerat sau un iubitor al plăcerilor obișnuite lumești (cum susțin în mod eronat unii), totuși, nu s-a manifestat nici ca un credincios devotat, dar nici ca un ateu sau necredincios, ci ca un căutător veșnic al înțelegerilor și certitudinilor Duhului și Adevărului, neaderând deloc la „credința” magic-formalistă și extremistă uneori, care exista și printre tinerii din vremea lui. „Nu era un convertit. Credința lui era înăscută, moștenită mai curând de la mama sa, pe care el o moștenește. Pentru el credința era un „scandal al adevărului”, pentru că el nu era deloc un revoluționar ci, mai curând, un restaurator al semnificațiilor originare.”³

„Față de scepticismul și conformismul burghez, care stăpânea totul în epoca celor dintâi ani ai copilăriei și școlăriei mele, Credința și claritățile ei mi s-au descoperit ca un suport nezdruincinat și ca un adevărat eroism a cărei pildă vie mi-o înfățișa bătrânul și vestitul, în vremuri, profesor de istorie și filosofie Ion Niculescu Dacian, cel dintâi îndrumător al meu. El mi-a pus în mână evangheliile și m-a făcut să înțeleg că trăirea launtrică, evlavie, pe care mulți o poartă și o înfățișează ca o slăbiciune, este dimpotrivă o îndrăzneală și o încercare puternică în Viață. Înfrâurirea lui asupra mea a fost puternică și pentru toată viața. Din creștinismul său social, care punea în lumină legea dreptății imanente în istorie, am învățat să iubesc

² Cum mărturisește el însuși în memoriul autobiografic adresat autorităților comuniste cu scopul de a se apăra în procesul *Rugului Aprins*, fiind scris într-o notă de a câștiga simpatia anchetatorilor. Vezi Ieroschimonașul Daniil Sandu Tudor, *Taina Rugului Aprins. Scrieri și documente inedite*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Prof. Gheorghe Vasilescu, cu trei cuvinte mărturisitoare de Alexandru Mironescu, IPS Bartolomeu Valeriu Anania, Arhim. Sofian Boghiu, Editura Anastasia, București, 1999, p. 23 și urm. și <http://www.fericiticeiprigoniti.net/daniil-sandu-tudor/1123-un-memoriu-al-parintelui-sandu-tudor>.

³ Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Editura Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 2002, ediția electronică, p. 97.

pe cei mulți, lipsiți și obișnuiți și să înțeleg lupta cauzei lor.” – urma să scrie el mai târziu, devenind un om cu totul devotat valorilor creștine și iubirii de neam.⁴

Mobilizat ca militar în 1914, este trimis pe front ca sublocotenent în 1916. Perioada războiului i-a descoperit multe din dramele, suferințele și valorile umane, arătându-i și fragilitatea, dar și valoarea sufletului omenesc. Abia după cinci ani, la începutul anului 1921, este demobilizat și se stabilește în București. Spirit viu, căutător și ascultător de Dumnezeu (încă de la începutul vieții, dar și apoi în perioada războiului), rațional și sensibil totodată, tânărul Alexandru și-a orientat sufletul spre o cunoaștere largă, spre filozofie și arte, crezând că, prin literatură și pictură, Îl poate vedea mai clar pe Dumnezeu și-L poate, la rândul lui, mărturisi și altora prin armonia cuvintelor și a formelor vizuale. A ajuns, însă, să se folosească de expresiile sonore și vizuale nu atâta prin desen (pe care-l stăpânea foarte bine), cât prin cuvintele scrise și rostite, care au purtat mărturia lui despre Hristos cel viu, cel înviat, pe care L-a primit și L-a păstrat ca Lumină și Viață a lui, făcându-se împreună lucrător cu El și mărturisitor al Lui.

În toamna anului 1921, la vârsta de 25 de ani, a început cursurile Facultății de Arte Frumoase, având deja o viață de credință, dobândită și practică în familie, în școală și în ucenicia duhovnicească din Biserică. El însuși mărturisește în articolul *Spre o renaștere a ortodoxiei* despre faptul că trăia credința astfel: „Într-adevăr, printre fețele clerului de la noi foarte puține poartă fățiș semnul celor 7000 de aleși ai Domnului. Sunt, însă! Eu cunosc unul. Unul vajnic, care m-a făcut și pe mine să înțeleg comoara Ortodoxiei, de ce omul, pentru a întemeia în sine viața fără de început și fără de sfârșit - viața cea supranaturală - are nevoie de Biserică.”⁵ A înaintat, așadar, în viața duhovnicească în Biserică, nu ca un căutător

⁴ Idem, p. 7.

⁵ În revista *Ideea Creștină*, publicată de Federația Asociațiilor Creștine din România, iunie 1926, p. 2-3.

intelectualist și individualist, nu ca un om religios, ci ca un om credincios, un om care a trăit experiența Bisericii, ca fiu al Bisericii. El a avut și și-a mărturisit cu glas mare conștiința națională și experiența eclezială.

Nu a studiat mult la Belle Arte, doar doi ani. A participat și la diferite cursuri la facultățile de Filozofie, Teologie, Litere și Drept, dar obține licența numai în Teologie⁶. Dorința sa uriașă spre studiu i-a deschis calea în multe școli și biblioteci, unde a acumulat variate și specializate informații, și unde i-a fost dat să întâlnească oameni de cultură renumiți și bine pregătiți. Dar nu atât bogăția prietenilor sau cultura pământească l-au făcut pe el cunoscut printre contemporani, ci, mai ales, dobândirea averii celei duhovnicești, a harului Duhului Sfânt și a înțelepciunii, care, pe măsură ce trecea timpul, începea să strălucească în el cu mai multă putere.

În perioada 1922-1924, datorită unei stări defavorabile din punct de vedere financiar, se stabilește în casa părintească și este încadrat ca ofițer asistent de marină la Constanța, ocazie cu care colindă pe mările și oceanele lumii. În anul 1925 a fost numit profesor suplinitor la liceul rural Pogoanele din Buzău, „unde pentru a face față lucrurilor stau trei zile pe săptămână, iar restul în București pentru a nu pierde legătura cu mediul necesar de studiu și emulație”⁷.

A scris primul volum de versuri „*Comornic*” în 1925 și a mai colaborat la *Mișcarea literară*, *Cuvântul literar-artistic*, *Convorbiri literare*, *Contemporanul*, *Ritmul vremii*, *Ideea creștină* și la *Gândirea* lui Nichifor Crainic, o revistă de mare ținută culturală, sub numele de Sandu Tudor. Articolele lui erau veritabile analize

⁶ Deși unii biografi spun că nu a încheiat nici o facultate, în multe fișe de caracterizare din dosarele de urmărire ale lui scrie că este licențiat, precum la fila 9 din *Dosarul I 211015*, vol. 3, din Arhivele CNSAS, unde scrie explicit că Sandu Tudor este „licențiat în teologie”. Nici părintele Daniil (Sandu Tudor) nu vorbește despre sine referitor la acest lucru, fie considerându-l neimportant, fie acoperind intenționat pregătirea sa intelectuală.

⁷ Memoriul autobiografic citat mai sus, .

și studii din perspectivă creștin-ortodoxă a multora din problemele omului, mentalității și societății contemporane lui. Ca și marele nostru poet național Mihail Eminescu, Sandu Tudor s-a făcut cunoscut în cultura vremii lui mai întâi prin publicistica lui, uneori polemică și caustică (în special pe temele referitoare la ideologiile necreștine și la politica vremii), alteori uimitor de poetică și duhovnicească (atunci când prezenta subiecte teologice și mistice). Chiar și prietenii lui cei mai apropiați mărturisesc că era greu de suportat, ca publicist, din pricina temperamentului său vulcanic și a felului său de a-și exprima ideile direct, lipsit de menajamente.

Iubitor al cărților, cu o cultură teologică și filosofică bogată, el este remarcat de Gala Galaction care, în calitatea sa de Decan al Facultății de Teologie din Chișinău, îl numește în 1927 subdirectorul Internatului Teologic din Chișinău. Pentru o scurtă vreme a fost liderul Asociației Studenților Creștini.

În anul 1927 publică în revista *Gândirea* „*Acatistul Prea Cuviosului Părintelui nostru Sfântul Dimitrie cel Nou, din Basarabov*”, într-o primă formă, iar în anul 1928, revizuiindu-l și întregindu-l „în versuri, după metrica și ritmul vechiului Acatist de tip bizantin, adăugând în plus ritmica modernă”, solicită Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române binecuvântarea pentru tipărire. Deși a primit-o în data de 13 iulie 1928, acatistul n-a fost totuși tipărit în volum decât în anul 1942, la Fundația Regală pentru Literatură și Artă.

„În 1928, Universitatea din București, în urma activității mele mă numește secretar al Oficiului Universitar pentru a lucra mai intens la opera de ajutorare studentescă. În tot acest timp nu întrerup studiul și preocupările mele teologice, astfel că în 1929 reușesc să mi se dea o bursă și să fac o călătorie la Sfântul Munte Athos, de unde mă întorc cu o bogată experiență care va avea puternice urmări în

viața mea de mai târziu.”⁸ Pelerinajul făcut în 1929 la Sfântul Munte Athos i-a descoperit, însă, experiența rugăciunii isihaste, a slujbelor de noapte și a ascultării monahale. „Arhimandritul Roman Braga⁹ și-l amintește povestind cum, în Muntele Athos, începuse să facă metanii din interes, ca să treacă drept pelerin evlavios, însă ceva din el se transforma tainic, treptat. Sunt experiențe descrise ulterior în *Cartea Muntelui Sfânt*¹⁰ și în *Marea Noapte de Aur a Maicii Domnului*¹¹ – adevărate cartografii ale unei nebănuite până atunci zone spirituale. Se vorbește aici despre urcușul purificator, descoperirea centrului, aflarea aducătoare de mântuire a inimii și a rugăciunii isihaste. Călătoria este presărată cu întâlniri esențiale (tânărul valah, Monahul Averchie, Schimonahul Elisei, domnul Alecos, Părintele Gordie), ce pregătesc pelerinul pentru marea întâlnire cu *Muntele Sfânt* – prezentat aici ca metaforă pentru propria-i inimă. Va fi fost probabil, acesta momentul convertirii lui depline. (...)

Muntele, ascensiunea, centrul, inima devin, de acum, locurile predilecte ale creațiilor lui, imaginile-simbol, icoanele pe care le va regăsi surprins în tratatele isihaste și prin intermediul cărora va alege să-și exprime, de aci înainte, căutările înfrigurate, căderile, descoperirile, regăsirile.”¹²

Sandu Tudor a înființat revista *Floarea de foc* în 6 ianuarie 1932 (care va apărea constant până-n 1936), apoi din ziua de 1 decembrie 1933 tipărește cotidianul *Credința* (subintitulat *Ziar independent de luptă politică și spirituală*, care va apărea până-n 1938), în paginile cărora și-a propus să promoveze

⁸ Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, ed. cit., p. 7.

⁹ Arh. Roman Braga, *Rugul Aprins*, în rev. *Lumină Lină*, Vol. 2, Nr. 1-2, Mai 1991, Episcopia Ortodoxă Română din America și Canada, p. 119-120.

¹⁰ În revista *Gândirea*, nr. 4 / 1930.

¹¹ Ambele texte au fost republicate în vol. *Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), Scrieri I*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Asociația Filantropică Medicală Creștină „Christiana”, București, 1999.

¹² Constantin Jinga, *Biblia și Sacrul în literatură*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2001, ediție electronică, p. 71.

Ortodoxia în dimensiunile ei duhovnicească și socială, înrădăcinate în orizontul liturgic, unde dezbătea toate problemele omului și ale societății și oferea cateheze creștine tuturor cititorilor.

„În 1932, creștinismul activ și deschis spre problemele din cugetare filosofică și socială de stânga mă hotărăște să scot *Floarea de foc* în jurul căreia se grupează un număr de tineri scriitori, atât creștini cât și comuniști. O întreagă luptă dialectică se desfășoară în coloanele acestei reviste. Aici colaborează între alții Al. Sahia, Ghiță Ionescu, Lezpezeanu, Alfons Adania, etc., care-și pot mărturisi în toată libertatea crezul lor de stânga. Revista este un adevărat și îndrăzneț organ de avangardă. Mai mult încă. Fără a mă abate deloc de la convingerile mele creștine, dar de stânga, colaborez activ la lupta clandestină, cu care am legături directe. Sunt printre primii care împreună cu Petre Constantinescu-Iași și Alexandru Mihăileanu au întemeiat gruparea și lupta antifascistă. Urmăriți de siguranță scoatem clandestin Buletinul Antifascist pe care-l redactez scriind articole de fond pe care le semnez.”¹³ În 1933 doar serviciile Siguranței îl împiedică să meargă Moscova la Congresul Teatrului. Activitatea ziarului *Credința*, unde publicau între alții și Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, N. Carandino, Paul Caravia, va fi suspendată în 1938, în timpul ministeriatului lui Octavian Goga¹⁴.

Tot din 1932 devine membru de seamă și al Asociației Criterion¹⁵ în care, de asemenea, s-a integrat o vreme și s-a dezvoltat intelectual și spiritual. Nu a fost un

¹³ Memoriul autobiografic citat, Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, ed. cit., p. 7-8.

¹⁴ Fiind „definitiv radiat și declarat în stare de faliment de organele guvernului” (vezi Memoriul autobiografic citat, p. 8).

¹⁵ Asociația Criterion (sau Grupul Criterion) a fost o asociație a intelectualilor români înființată în 1932 la București. Era o asociație de filozofie, arte și litere care în principal organiza conferințe pe diverse teme, urmate de dezbateri. Din asociație au făcut parte: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Mihail Polihroniade, Mircea Vulcănescu, Alexandru Cristian Tell, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor, Dan Botta, Emil Botta, Eugen Ionescu, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Alexandru Vianu, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Haig Acterian. Conferințele organizate de Asociația Criterion au avut un mare impact

căutător sau un guru individualist, așa cum sunt mulți intelectuali, care uneori se declară credincioși, dar, de fapt, sunt în afara Bisericii și a neamului și nu au experiența Bisericii, a rugăciunii și a comuniunii în Hristos cu cei de un sânge și o credință. Mediul intelectual creștin și oamenii de valoare întâlniți i-au imprimat în suflet și mai mult râvna pentru trăirea lui Hristos în sine și pentru mărturisirea Lui înaintea oamenilor.

După o altă perioadă de mobilizare pe front (1939-1941) revine în București și i se încredințează conducerea unei școli tehnice de moto-mecanizare, iar în 12 noiembrie 1942 este arestat de Siguranța Generală, împreună cu alți scriitori de orientare comunistă și închis la Târgu Jiu, dar este eliberat la intervenția Ministerului de Război. Până la terminarea războiului, rămâne sub arme.

Întors acasă de-abia prin toamna anului 1944, își află familia răzlețită, astfel că decide să îmbrățișeze viața monahală. Sandu Tudor abandonează viața de familie pentru a se dedica întru totul lui Dumnezeu. „De acum, toate puterile le voi închina numai chemării celei mai puternice și mai adânci a vieții mele. M-am hotărât să slujesc numai lui Hristos și adevărilor lui veșnice. Sunt sătul de vremelnicie.” – mărturisește el în memoriul autobiografic menționat. Astfel, își vinde autoturismul, avionul, casele de pe Calea Victoriei, împreună cu alte bunuri de mare valoare și intră ca frate la mănăstirea Antim în anul 1945. Păstrează doar cărțile sale învelite în piele și se instalează în clopotnița mănăstirii. Banii, pe care i-a obținut din vânzarea bunurilor, îi donează mănăstirii, grav avariata în urma bombardamentelor americane din 4 aprilie 1944. Primește chilia din turnul clopotniței, unde se mai întâlnește cu colegi din Criterion, aducându-și biblioteca personală foarte mare. Prin toamna anului 1945 va fonda mișcarea și mai târziu

asupra publicului vremii. Datorită subiectelor sensibile abordate, ele au atras criticile puterii politice și de stat.

(1946) asociația isihastă „Rugul Aprins”. Este vorba despre un grup de studiu, conferințe și practică a rugăciunii lui Iisus, format din clerici și intelectuali, dar frecventat și de studenți de la diferite facultăți din București.

Împreună cu Alexandru Mironescu, Anton Dumitriu, Vasile Voiculescu, Gheorghe Dabija, Paul Sterian, semnează o petiție prin care solicită binecuvântarea arhierescă pentru începerea conferințelor în cadrul mănăstirii Antim. Patriarhul Nicodim dă binecuvântarea pentru catehezele organizate în cadrul mănăstirii. Arhimandritul Vasile Vasilache, starețul de atunci al mănăstirii, susține ideea grupului de intelectuali și acoperă prin prezența lui (cel puțin o vreme) bănuielile și acuzele de răzvrătire contra sistemului politic comunist din România.

Părintele Ivan Kulâghin, venit în 1944 de la mănăstirea Optina din Rusia (duhovnic al mitropolitului Nicolae al Rostovului, refugiat și el și stabilit la mănăstirea Cernica), a fost un adevărat model duhovnicesc pentru cei care formau grupul de rugăciune de la Antim, având o importanță deosebită la formarea duhovnicească a mișcării spirituale Rugul Aprins. Cărțile *Sbornicul* și *Pelerinul rus* au constituit manualele de bază ale Academiei de rugăciune și isihie conduse de Părintele Ivan. „Atunci când este constrâns să plece în patria sovietelor, unde va și dispărea fără urmă, Părintele Ioan îl lasă ca urmaș într-o călăuzire (prin binecuvântare și hirotesie) tocmai pe Sandu Tudor.”¹⁶

Dar în mănăstirea ctitorită de Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul, aveau loc prelegeri susținute de nume de referință duhovnicească: mitropolitul Tit Simedrea, starețul Vasile Vasilache și fratele lui, părintele Haralambie Vasilache (mort în

¹⁶ Vezi, în acest sens, scrisoarea de binecuvântare dată de către Părintele Ivan Kulâghin ucenicului său spiritual, Sandu Tudor, în vol. *Ieroschimonahul Daniil Tudor, Op. cit.*, p. 123; *Cuviosul Ioan cel Străin, (din arhiva Rugului Aprins)*, ediție alcătuită de Prof. Gheorghe Vasilescu, Anastasia, colecția „Comorile Pustiei”, nr. 28, 1999, dar și rândurile dedicate lui Ivan Kulâghin de către André Scrima, în cartea *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, prefată de Andrei Pleșu, volum îngrijit de Anca Manolescu, Humanitas, București, 1996.

pușcărie la Gherla), părinții Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Felix Dubneac, Roman Braga, fratele Andrei Scrima, și mirenii Alexandru Mironescu, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Paul Constantinecu, Constantin Joja, Tudor Vianu, Alexandru Elian, Ion Marin Sadoveanu, cărora li se alătură și un grup de studenți de la Teologie, Filosofie, Arte, Litere și Arhitectură.

Conferințele se țineau în sala bibliotecii Mănăstirii Antim, de obicei în fiecare seară de joi și de duminică, după slujba vecerniei, în prezența multor credincioși. Se obișnuia mai întâi ca textul să fie prezentat de către un conferențiar, iar apoi aveau loc dezbateri ale ideilor prezentate. Temele abordate erau din domeniul teologiei și filozofiei, nicidecum al vreunui sistem politic. Un accent deosebit se punea pe rugăciunea inimii și isihie.

Sandu Tudor a organizat și o retragere de o lună de zile (în vara anului 1947) la mănăstirea Govora, unde „au înlocuit ritualul de zi cu cel de noapte” și unde, pentru prima oară, Sandu Tudor a mărturisit celor de față (părinții Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Felix Dubneac și mirenii Andrei Scrima, Valeriu Străinu și Stancovici Virgil) că „intenționează să înjghebeze o mănăstire cu monahi intelectuali pentru a-i pregăti în scopul luptei pentru combaterea concepției materialiste”¹⁷.

În acest mediu de emulație duhovnicească, Sandu Tudor compune în anul 1948 (după ce, în timp, a avut mai multe versiuni) una dintre capodoperele poeziei românești și universale: *Imnul acatist al Rugului Aprins al Maicii Domnului*¹⁸, o superbă sinteză de teologie și poezie, expresia literară a icoanei Maicii Domnului – Rugul Aprins. De o uimitoare bogăție de sensuri și bucurii duhovnicești, imnul

¹⁷ Mărturisire a părintelui Adrian Făgețeanu în *Dosarul I 211015*, vol. 3, Arhivele CNSAS, f. 61-62.

¹⁸ A fost tipărit prima oară abia în 1983, la Madrid.

iconologic și doxologic al lui Sandu Tudor este poate cea mai frumoasă poezie dedicată Maicii Domnului scrisă și rostită vreodată pe fața pământului.

Incomodă pentru autoritățile comuniste, mișcarea *Rugul Aprins* este scoasă în afara legii, conferințele întrerupte și membrii – clerici împrăștiați pe la diferite mănăstiri prin țară. Sandu Tudor „a fost arestat la 12.06.1948 și depus în Pen. Jilava, conform mandatului de arestare 2961/948, fiind ținut la dispoziția Curții București, Cabinetul Criminali de război (nu este cunoscut dacă a fost condamnat)”¹⁹. Dar acum nu a stat în arest decât câteva zile.

Pe 3 septembrie 1948, fratele Alexandru (Sandu Tudor) primește tunderea în monahism de la Î.P.S. Firmilian, Arhiepiscopul Craiovei, schimbându-i-se numele în Agaton. În 1949 a intrat oficial în mitropolia Craiovei, unde a și lucrat la o carte de rugăciuni publicată mai târziu de mitropolitul Firmilian.²⁰ După un an, pe 3 martie 1950, monahul Agaton este hirotonit preot (ieromonah) pe seama Mănăstirii Crasna – Gorj (Arhiepiscopia Craiovei), tot de către Mitropolitul Firmilian al Olteniei, devenind și stareț.

Părintele Adrian Făgețeanu s-a atașat încă de la Antim de părintele Agaton, devenindu-i cel mai apropiat ucenic și urmându-l în toate peregrinările lui (datorită hărțuirii comuniste) pe la mănăstirile din București, Oltenia și Neamț (Antim, Crasna, Neamț, Sihăstria, Rarău, Slatina), autoritățile comuniste intervenind mereu destul de repede, la câteva luni după reîntâlnirea lor spre a-i despărți. Astfel, părintele Adrian a venit și el în luna martie 1950 la schitul Crasna, chemat de părintele Agaton care l-a însărcinat cu amenajarea schitului pentru primirea monahilor intelectuali. Au venit atunci și călugării Antonie Plămădeală (viitorul mitropolit), Iuvenalie Ceanvîc de la mitropolia Craiovei, Titus Moldovan de la

¹⁹ *Dosarul I 211015*, vol. 2, partea 1, Arhivele CNSAS, f. 31v.

²⁰ Așa mărturisește chiar părintele într-un interogatoriu, menționat în *Dosarul P 000202*, vol. 1, f. 20v.

mănăstirea Polovragi și Hristofor de la mănăstirea Lainici, care „au luat parte la conferințele serale ținute de Sandu Tudor”²¹. Părintele Agaton voia ca acești călugări intelectuali să traducă din grecește toate cărțile Sfinților Părinți, întrucât „după cum susținea mitropolitul Firmilian, traduceri existente sunt departe de original”²². Comuniștii s-au mobilizat rapid, însă, spre distrugerea oricărei obști de intelectuali creștini și au reușit să-i facă pe toți cei veniți să plece²³.

Tot prin anii 1950, părintele Agaton a compus Acatistele Sfinților Ioan Bogoslovul și Calinic Cernicanul, tipărite prima oară în 1987, la Madrid, de Fundația Culturală Română.

Urmărit continuu la mănăstirea Crasna – Gorj prin structurile de informatori ale Securității infiltrate, ieromonahul Agaton a fost acuzat pe nedrept că „a desfășurat activitate dușmănoasă, fapt pentru care în 1950 a fost condamnat la 2 ani închisoare”²⁴; într-adevăr, „a fost arestat pe data de 6 iulie 1950 din ordinul DGSP²⁵ nr. 5/333066 din 16.06.1950”²⁶. După șase luni, în luna decembrie 1950, a fost arestat și părintele Adrian Făgețeanu.

Eliberat în 1952, după doi ani de temniță și muncă grea la Jilava și la canalul Dunăre – Marea Neagră, părintele Agaton a mers la mănăstirile Neamț, Sihla, Slatina și Sihăstria, unde în 1953 a primit schima mare și numele de Daniil de la alt mare duhovnic român, părintele Ilie Cleopa. S-a retras apoi la schitul Rarău²⁷, unde a devenit și stareț (în 1954) și unde a vrut să-și ducă la îndeplinire

²¹ După cum mărturisește părintele Adrian în *Dosarul I 211015*, vol. 3, Arhivele CNSAS, f. 62.

²² Idem, fila 77. Dar inițiativa traducerilor a fost preluată de Preafericitul Părinte Patriarh Iustinian care a dat binecuvântarea inițierii colecției Părinți și Scriitori Bisericești (PSB).

²³ Uneori prin amenințări, alteori prin porunci pe linie administrativă.

²⁴ *Dosarul I 211015*, vol. 3, Arhivele CNSAS, f. 9.

²⁵ Direcțiunea Generală a Securității Poporului.

²⁶ *Dosarul I 211015*, vol. 2, partea 1, Arhivele CNSAS, f. 28v.

²⁷ „De la Crasna a plecat în Moldova, la Schitul Sihla, de unde a fost mutat de către, pe atunci, ieromonahul Antonie Plămădeală, la Schitul Rarău. Este interesant de știut că mutarea lui la Rarău a fost

planul său de a clădi o obște monahală din călugări intelectuali, capabili și să traducă din cărțile Sfinților Părinți spre a oferi oamenilor hrana tare a Adevărului dogmatic și mistic, dar și să poată combate ateismul sistemului politic comunist, materialismul și secularizarea.

În timp ce se afla în vizită în casa profesorului Alexandru Mironescu, în noaptea de 13-14 iunie 1958, părintele Daniil a fost arestat împreună cu profesorul și cu fiul său, Șerban. În aceeași noapte au fost mai multe arestări în București, atât a multor membri din mișcarea *Rugul Aprins*, cât și printre cei care erau bănuți că erau ascultătorii predicilor și conferințelor părintelui Daniil. De asemenea, în dimineața zilei de 14 iunie, la schitul Rarău a fost organizată o percheziție generală²⁸ a tuturor viețuitorilor și a tuturor chiliilor pentru confiscarea materialelor compromițătoare (scrisori și scrieri teologice, apologetice și anti-comuniste) ale părintelui Daniil, ale ucenicilor din obște și apropiaților lui.

În componența lotului de arestați și apoi inculpați din dosarul penal *Rugul Aprins*²⁹ se aflau, așadar, următorii³⁰: ieroschimonahul Daniil (Alexandru Teodorescu zis Sandu Tudor), ieromonahul Adrian (Alexandru Făgețeanu), ieromonahul Benedict (Vasile Ghiuș), ieromonahul Roman (Braga), arhimandritul Sofian (Serghie Boghiu), ieromonahul Felix (Petre Dubneac), ieromonahul Arsenie (Anghel Papacioc), Alexandru Mironescu, Gheorghe Văsîi, Șerban Mironescu,

o mare problemă. Mitropolitul Sebastian Rusan n-a vrut cu nici un chip să-l accepte. Spunea că îl cunoaște și nu are deloc păreri bune despre el. „Dar dacă părintele exarh ar fi de acord?” a zis Ierom. Antonie. Și atunci mitropolitul a replicat: „Treaba voastră.”. M-am dus după aceea la exarh și i-am spus că: „Înalt Prea Sfințitul îl vrea, numai vrea să vadă referatul dumneavoastră.” Auzindu-mă astfel pe mine, zise: „Treaba voastră. Voi vi-l luați, voi să vă spălați pe cap cu el.” Și așa s-a întâmplat mutarea părintelui Daniil de la Sihla la Rarău.” (Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Editura Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 2002, ediție electronică, p. 4-5)

²⁸ Cf. Raportului 302/3726 din 16 iunie 1958 al Securității Direcția Regională Suceava către Direcția a II-a din Ministerul Afacerilor Interne. Vezi *Dosarul I 211015*, vol. 3, f. 90.

²⁹ *Dosarul Penal 000202*, 11 volume, din Arhiva CNSAS.

³⁰ În ordinea numirii lor în dosarul operativ.

Nicolae Rădulescu, Grigore-Dan Pistol, Gheorghe Dabija, Vasile Voiculescu, preotul Dumitru Stăniloae, Emanoil Mihăilescu. Odată cu arestarea lor au fost, mai târziu, anchetați și arestați și alți clerici, monahi, mireni, studenți și elevi, care au fost apoi și ei întemnițați. Vina celor 14 inculpați numiți mai sus era de „uneltire contra ordinii sociale, fapt prevăzut și pedepsit de art. 209, pct. 1, Cod Penal”³¹.

După o anchetă de câteva luni în arestul închisorii Jilava, la procesul deschis împotriva inculpaților din lotul Rugul Aprins, Tribunalul Militar l-a acuzat de „activitate subversivă împotriva ordinii sociale camuflată sub mască mistico-religioasă” și l-a condamnat (alături de ceilalți monahi și mireni arestați) pe Părintele Daniil la 25 ani de temniță grea, confiscarea totală a averii și privarea de unele drepturi. A fost apoi dus la Aiud și supus unor grele munci și torturi fizice și psihice, dar pe care le-a răbdat cu ajutorul lui Dumnezeu și cu rugăciunea în inimă.

A trecut către Hristos, în temniță, în noaptea de 16 spre 17 noiembrie 1962. Pe documentul de deces scrie „hemoragie cerebrală”; alții, care au stat cu el în celulă, mărturiseau că, într-adevăr, a fost bătut și torturat, bătut în cap. În felul acesta, a avut parte de o moarte martirică și și-a încununat viața de mărturisitor prin această ultimă mărturisire și răbdare a crucii suferinței și înjosirii. „Așa s-a încheiat destinul unui om care a început ca un Cavaler al eleganței și al condeiului și s-a săvârșit ca un martir, la fel ca mulți alții din aceeași epocă și din aceleași generații cu dânsul.”³² Trupul părintelui Daniil, sfințit de harul Duhului Sfânt și de răbdarea și rugăciunea lui în suferință, a fost, din nefericire (ca și al multora dintre Sfinții închisorilor³³), aruncat și acoperit cu gunoaie și pământ în Râpa Robilor, cunoscutul versant de la marginea orașului și al închisorii Aiud.

³¹ Cf. Ordonanței de reținere din 13 iunie 1958, în *Dosarul P 000202*, vol. 1, p. 1.

³² Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud*, Editura Proxima și Sfânta Mănăstire Antim, București, 2008, ediția electronică, p. 28.

³³ Amintim pe martirul Mircea Vulcănescu.

Viața, rugăciunea, mărturisirea și jertfa părintelui ieroschimonah Daniil (Sandu Tudor) sunt pilduitoare pentru intelectualii zilelor noastre și se cuvine a fi cunoscute în întregimea lor și a fi preluate ca și modele de viață și mărturisire creștine. Mai ales că treptele creșterii duhovnicești a părintelui Daniil se pot distinge din etapele mărturisirii lui Hristos în scrierile și încercările vieții lui.

Experiență și mărturisire creștină în viața publicistică

Chiar de la debutul său jurnalistic, Sandu Tudor s-a arătat a fi un om atașat credinței și Bisericii Ortodoxe, crescut și format în duhul, valorile, idealurile și continuitatea spiritualității românești. Și el a fost și este o expresie culminantă a sângelui, a credinței și a culturii neamului românesc.

În articolul amintit deja, *Spre o renaștere a ortodoxiei*, iată cum prezenta Sandu Tudor în 1926 deruta intelectualilor și a ideologiilor omenești din vremea lui: „Fără să vrei, dacă privești în jur și de aici mai departe, peste mări și țări, cu perspectiva pe care amplificatoarele vieții ți-o deschid, ai impresia că omenirea întreagă se află într-un năucitor exod, o uriașă rătăcire în pustiu, sub greutatea cine știe cărui soroc sau sacrilegiu din vremi uitate. După război, mai ales, drumul vieții se rostogolește așa de ciudat parcă peste un tărâm cu priveriști blestemate.”³⁴ Dacă așa vedea el criza morală și spirituală din vremea lui, din anul 1926, apoi cât de pustiită și urâtă e priveriștea lumii azi față de ce a văzut el atunci, când secularizarea și desacralizarea s-au extins mult mai mult decât atunci!... Dar tot el oferea și soluția ieșirii din orice stare de derută și degradare: viața în Hristos și în Biserică: „În țara celor care au cântat în vremurile deșteptării - preoți cu crucea în frunte - mai sunt mulți din cei care nu strigă, cei care nu se grăbesc și nu cer nimic.

³⁴ În revista *Ideea Creștină*, publicată de Federația Asociațiilor Creștine din România, iunie 1926, p. 1.

Sunt mulți cei ce muncesc, suferă și tac trăind în Biserica vie și veșnică a lui Hristos. Pe drumul suferinței noastre, în noaptea cea mare care ne învăluie, în marea tăcere ce ne cuprinde, bunicii noștri ne-au lăsat cu mâini tremurânde crucea și chivotul de tradiții și unelte sfinte, chivotul Ortodoxiei noastre în care purtăm pe Domnul euharistic, Trupul și Sângele mântuirii noastre.”³⁵.

Și apoi, combătându-i pe unii ziariști inovatori și răzvrățiți, vorbind despre nevoia de înnoire a vieții creștine în sânul Bisericii, Sandu Tudor spune foarte clar și răspicat: „Nouă nu ne trebuie îndreptări „pe ici pe colo prin părțile esențiale”. Nu ne trebuie nici o reformă! Biserica trebuie să lucreze și să grăiască din înaltul amvonului cuvântul cel viu, cuvântul dătător de viață, despre care Mântuitorul a spus: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvântul Meu nu va trece”. Biserica Ortodoxă, mai mult ca oricare alta, ține acest adevăr al său: Cuvântul dătător de viață, Hristosul cel viu. Numai prin atingerea sufletului omenesc viu cu alt suflet omenesc viu se poate aprinde viața. Slova omoară. Cărturarii devin farisei maniaci asemeni sărmanei cămile, cu munți de himere în cocoașă. Nu ne trebuie nici o reparație savantă pe dinafară. Timpul nu poate ruina adevărul lui Hristos. Ortodoxia nu se poate schimba. Se poate ca **noi să devenim ortodocși cu adevărat**, dar ne trebuie o preoție purtătoare a Cuvântului viu, o preoție care să trăiască și să creadă în puterea veșnică, renăscătoare a Sfintei Liturghii și a predicii, prin care să se dea viață nouă, viață veșnică mulțimii de agonici ai veacului acestuia. Nu ne trebuiesc seminare și facultăți teologice în care se predă un amestec ciudat de câteva crâmpoie de program laic cu câteva alte rămășițe furate și îmbinate ba de la catolici, ba de la protestanți, și care se numește înțelegerea modernă a ortodoxiei. Tagma celor care se învrednicesc a fi urmașii întăriți ai apostolilor nu trebuie să uite că Ortodoxia strămoșilor noștri s-a născut în

³⁵ Idem, p. 2.

staul, pe cruce, în catacombe și pe ruguri. În chivotul Tradiției noastre găsim cartea fantastică scrisă cu sângele martirilor, viețile sfinților mucenici. Biserica să învieze, iar Tradiția noastră ortodoxă va fi iar pâinea noastră cea spre ființă și nu vom mai gândi cu teamă la plinătatea cărărilor neamului nostru.” Acest articol, publicat pe când Sandu Tudor avea 30 de ani, ni-l descoperă pe viitorul Părinte Daniil cu aceeași râvnă și jertfelnicie pentru Biserica lui Hristos precum a dovedit-o și în anii mărturisirii lui la Rarău și Aiud, unde combătea și în predici la slujbe ateismul sistemului politic comunist și lenevia credincioșilor căldicei.

Pe de altă parte, evoluția sa în planul trăirii mistice o putem intui din poeziile sale care nu-i pot ascunde frumusețea interioară și sensibilitatea duhovnicească, dar și erudiția vastă și ușurința expresivității literare. Iată ce frumos se descoperă pe sine Sandu Tudor în poezia *Vecernica*, tipărită în revista *Ideea Creștină*, din aprilie 1926:

„Din gol de bronz un dangăt se tânguie arar.
Amurg, singurătate și unde mari de pace.
Pe pălimar agale se leagănă-n ceardace
roși inimi spânzurate, grei trandafiri de sânge,
cădelnițând vecernic parfum de basm bizar.
Pe un chilim în prispă stau jos și-ascult cum plânge
bătrânul glas de clopot vuind în zvon domol.
A serii umbră scrie cu slove mari pe zid.
Sub streășini scapă luna rotundă ca un blid.
În bătătură crește Hristos cu trup de tuci
și cu mătăanii ritmic lovesc cu fruntea-n țol
și-n lung și-n lat țes trupul cu fir de nouă cruci.
O, Tată! Din roși inimi cu suflet de parfum
din trandafiri în șoapte zefir pornește-n drum
și adu-mi oaspe străinul ce rătăcește-n noapte,
drumețul care cată fereastra cu lumină

flămândul sol al lumii, să-mi frâng pâinea de cină
să-mpart cum se cuvine cu cel trimis de Tine.”

De asemenea, Sandu Tudor a abordat în articolele sale multe probleme de viață socială și politică, pe toate analizându-le, însă, din perspectivă creștină. Nici o analiză de-a lui nu era fără raportare la Dumnezeu sau la Hristos, la Biserică și la perspectiva Învierii și la valorile spirituale ale sufletului românesc.

De aceea, iată ce spune referitor la sistemul politic comunist din Rusia: „O mână de oameni, un partid, o fascie, un nucleu oarecare sau, mai bine, o bandă, se strânge la un loc, se organizează, fac între ei jurăminte și pornesc la luptă pentru a pune mâna pe putere prin orice mijloace, fără scrupul, cu teroare, cu crimă, cu trădare, cu blestem, însă cu deviza ademenitoare: *Pentru fericirea tuturor oamenilor, chiar împotriva lui Dumnezeu!*”³⁶. Ce bine a surprins el scopul și mijloacele luptei politice din vremea lui, care se văd și azi! Astfel, el critica, de fapt, sistemul politic ateu, corupt și fără repere creștine din Rusia și nu numai.

Referindu-se la Biserică și la atitudinea creștinilor față de implicarea în societate, el nu susținea indiferența sau neutralitatea, nepăsarea, ci angajarea, dar numai în perspectivă creștină. Biserica nu trebuie să fie remorca nici unui partid ca să gireze niște oameni trecători (și adesea trădători), ci Biserica trebuie să fie îndrumătoarea tuturor oamenilor politici și corectoare a tuturor derapajelor lor, credincioșii fiind în lume sarea pământului: „Nu suntem nici „fascie”, nici „echipă”, nu slujim nici dreapta, nici stânga. Nu le putem tăgădui însă, în parte, îndreptățirea lor. Fiecare va fi având o frântură de adevăr [n.n. partidele], dar nu putem sta strâmb numai într-o margine - o latură extremă a vieții - pentru bunul plac al ciudățeniei de poziție. Ce este această barbarie de semne străine, care au

³⁶ *Veacul ucigătorilor de Dumnezeu*, articol publicat în ziarul *Credința* (1933-1938) și preluat de Mihai Rădulescu în *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud*, ed. cit., p. 31-32.

năvălit peste noi de la o vreme: cruci încârligate [n.n. zvastica], cămăși colorate, ciocane și steaguri roșii sau alte ciudățenii? Nu le recunoaștem ale sufletului nostru. **Simbol pentru noi poate fi o cruce de pe evanghelia lui Neagoe Basarab sau cea a muceniei lui Brâncoveanu Voievod.**” Ce frumos spunea Sandu Tudor, iar cuvintele lui au actualitate și azi!

În alt articol el spunea: „Nouă altceva ne trebuie: să ne trezim! Dragostea de moșie, de neam și lege, nu are nici o legătură cu abstracțiile veacului al XVIII-lea apusean. Trebuie să ne înfăptuim pe noi înșine, ca neam. Ne trebuie să înfăptuim o unitate vie și românească, a sufletelor, care să ne fie izvor de faptă adevărată, generos creatoare. Ce însemnează unitate vie? Lucru rar aci, pentru noi cei ai țării acesteia, stăpâniți de un individualism barbar și anarhic³⁷. Să nu uităm că la acest ceas problema socială se ridică amenințătoare și că, dacă ea nu-și află o dezlegare, ființa noastră ca neam e amenințată să piară. Fiecare simte nelămurit că întovărășirea, asocierea, sobornicirea, făcută cu înțelepciune, e condiția oricărui mers mai departe - social - și că de această parte se află soluția. O unitate vie e efortul unui mănunchi de oameni complecți, adică în stare de a se întovărăși cu semenii lor în credință. **Credința noastră este să înfăptuim „Țara slobodă și duhovnicească”**. Credința aceasta a noastră e chezașia viitorului, în ciuda politicianismului care ne sfâșie. Slujirea patriei cere, însă, răbdare, jertfă și îndrăzneală spirituală. Spunem tare că numai învățând și râvnind „zelul apostolilor, jertfa mucenicilor și simplitatea călugărilor” vom birui. Poate să zică cineva nu?”³⁸.

³⁷ N.n. - ca și azi, ca și acum 300 de ani, cum spunea și Anton Maria del Chiaro că dezbinarea este păcatul capital al românilor.

³⁸ *Cuvânt* tipărit în ziarul *Credința*, preluat de Mihai Rădulescu în *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud*, ed. cit., p. 32-33.

Ce frumos! Această latură a mărturisirii credinței ortodoxe și a iubirii de neam a scriitorului Sandu Tudor nu este aproape deloc cunoscută. S-au scris sute de pagini despre sensibilitatea lui de poet, despre gingășia lui, dar el era foarte realist, un om foarte rațional, și sensibil, totodată, care își asuma rolul de creștin responsabil și de român activ, de mădular viu al Bisericii și al neamului nostru în toate experiențele vieții lui.

„În Bucureștii anilor '30, Sandu Tudor devenise o figură absolut insolită, după un divorț chiar violent de gândirism și de extrema dreaptă, ajunse la apogeu, face puterii o opoziție radicală de pe baricadele firavelor, pe atunci, grupări comuniste. Dezaprobă naționalismul de tip fascist, detestă antisemitismul și socoate burghezia în general drept clasă responsabilă pentru decăderea spirituală a omului, pentru erodarea valorilor și a ierarhiilor tradiționale. O gândire de tip anarhist? Sau marxist? Sau, mai degrabă, o judecată destul de aspră, ce-i drept, a civilizației contemporane, venită din zona unui existențialism creștin prezent, iată, și în România interbelică, într-un moment când cadrele convențional consacrate ale veacului își vedeau neputința? (...)”

Liber de orice oportunism și dorință de putere, Sandu Tudor se desparte de ideologiile lumii acesteia, în momentul când le vede preschimbate în idoli avizi de jertfe. (...) Într-un fel, este reprezentativ pentru o anumită categorie, ce-i drept restrânsă, de intelectuali români de la jumătatea secolului XX. Aceștia reușesc să depășească etic marile ispite politice ale veacului, chiar dacă vremelnic le creditează, asumându-și citadin credința creștin-ortodoxă. De pe aceste poziții, ei vor aborda critic principiile și canoanele modernității. În alte condiții, poate că ar fi condus la realizarea, în România, a unei democrații creștine cu profunde și, de ce nu, benefice implicații.”³⁹

³⁹ Idem, p. 72-74.

„Viața noastră – își va nota el gândurile – cu datoriile și drepturile ei, nu se mai întemeiază pe marile și cereștile principii ale sfințeniei și ale nobleței, ci pe principiile celei mai mari satisfacții și fericirii imediate pământești. Viziunea raiului și fericirii materialiste, care pune din ce în ce mai mult stăpânire pe om, a răsturnat toate valorile vieții.”⁴⁰

Datorită redescoperirii și adâncirii misticii ortodoxe, Sandu Tudor s-a detașat, astfel, în timp, pe rând, de toate curentele ideologice, evitând și combătând extremismele (de dreapta – ultranaționalist, fascist și de stânga – socialist, comunist) cu care simpatizase la început, și se va adânci pe calea vieții duhovnicești, a trăirii liturgice și a mărturisirii credinței creștin-ortodoxe, precum și a combaterii ateismului și nihilismului variatelor și trecătoarelor ideologii omenesti.

Floarea de foc, Credința și portretul lăuntric al lui Sandu Tudor

Începând cu anii 1932 și 1933, Sandu Tudor editează revista *Floarea de foc* și cotidianul creștin *Credința*. Ele au fost rodul unei îndelungi și statornice pregătiri, atât a strategiei tehnice și editoriale, cât și a colectivului redacțional.

Când au apărut publicațiile conduse de Sandu Tudor?

Primul număr al revistei *Floarea de foc* a apărut în data de 6 ianuarie 1932, dată semnificativă pentru noi, creștinii ortodocși, fiind praznicul Epifaniei Domnului, al Arătării lui Dumnezeu – Sfânta Treime. Sandu Tudor a ales această zi de început ca să spună că nașterea revistei sale este arătarea unui alt mod de a

⁴⁰ Ieroschimonahul Daniil Tudor, *Apocalipsa lui Ioan. Numai argument de Predoslovie*, în *Scrieri I*, ed. Alexandru Dimcea, Asociația Filantropică Medicală Creștină „Christiana”, București, 1999, p. 149.

face presă, adică un mod luminat de har și de credință care are scopul descoperirii lui Dumnezeu oamenilor. În publicațiile sale, a abordat un mod intelectualist și serios de a scrie, de a prezenta și analiza din perspectiva creștină toate aspectele și problemele sociale, politice și culturale ale vremii, oferind și soluții pe baza experienței istorice a idealurilor și a valorilor creștine ale poporului român.

De asemenea, primul număr al ziarului creștin *Credința* a apărut în ziua de 1 decembrie 1933, de sărbătoarea națională a unirii, Sandu Tudor mărturisind prin aceasta că la baza unității noastre naționale este unitatea spirituală pe care ne-a dat-o credința creștin-ortodoxă a strămoșilor noștri. Deși nu era deloc exclusivist, **idealul arătării lui Dumnezeu oamenilor (teofania) și al unității în Duh și în credință a românilor l-a însuflețit mereu pe Sandu Tudor atât în viața sa de publicist, cât și în viața sa de slujitor al Bisericii.**

Dar mai trebuie spus că revista *Floarea de foc* era și expresia văzută a unei comunități vii, de oameni interesați de căutarea lui Dumnezeu, de dobândirea vieții și gândirii duhovnicești. Această comunitate a sporit și ea, dar a stimulat și pe fiecare membru în parte – și nu doar cât timp a apărut revista – la o depășire de sine, la o înaintare în Duh și în Adevăr. Sandu Tudor nu a apărut așa, singular, ca o stea într-un petic gol de cer. El a venit împreună cu mai mulți, cu ceilalți trăitori și scriitori creștini, așa cum valul care se vede deasupra mării este doar o mică parte a energiei de sub suprafața mării. De aceea, trebuie apreciată și comunitatea în care a apărut și s-a format Sandu Tudor ca membru viu și mărturisitor al Bisericii.

Ce fel de presă a făcut el prin aceste două creații - Floarea de foc și Credința?

Mai întâi de toate, o presă de aleasă ținută intelectuală, de la început până la sfârșit, iar, referindu-ne strict la revista *Floarea de foc*, remarcăm faptul că toate articolele îi evidențiază la început, pe de-o parte, înclinarea spre artă și cultură, dar, pe de altă parte, și capacitatea de analiză a problemelor sociale, politice și culturale

ale vremii, ca, mai apoi, spre finalul lor, să ni-l arate cum dezvoltă și aprofundează, paralel cu acestea, viziunea creștină asupra ideologiilor raționaliste și ateiste, care invadaseră, nu doar în societatea și în mentalitatea românească, sufletele oamenilor. Nihilismul, haosul, disperarea și moartea - mai ales în război, dar și după - erau experiențe care îi speriau pe mulți tineri și îi făceau să alerge, ca drogații, în brațele plăcerilor trecătoare.

Treptat, Sandu Tudor a abordat și filosofia creștină, filosofia socială, implicarea socială a Bisericii și a credinței pentru renașterea neamului și a omului. Iată ce spune el, Sandu Tudor, într-o scrisoare către un comunist, în revista *Floarea de foc* din 19 martie 1932 (revista apărea săptămânal): „Tristețea, nemulțumirea pricinuită de dezechilibrul general, dușmănia potrivnică a fiecăruia în parte față de totalitatea ființelor și lucrurilor, sinuciderea, revoluțiile, războaiele, tulburarea ajung o caracteristică generală a omenirii. Toate acestea, cu acel caracter care accentuează laicismul, o luciditate diabolică. Raționalismul rafinat și individualist a ajuns în sufletele sceptice sămburele de lumină al conștiinței propriului neant.”⁴¹

După ce critică impactul iluminismului asupra vieții, atât personale, cât și sociale a omului, Părintele Daniil vine cu soluția în articolul *Prolegomene: omul negativ*, în revista *Floarea de foc* din 25 martie 1933 - spune așa: „Filosofia spunea că mântuirea stă în cumințenia ascetică, în cumpătarea stoică, în apatia, în catharsis, în echilibru. Tot ce era potrivit înțelepciunii filosofice sau în afară era nebunie. Hristos vine să ne strige că mântuirea stă, dimpotrivă, în luptă, iar crucea se înalță tocmai ca simbol al acestei nebunii. Viața e curajul de a trăi, iar miezul acestui curaj - o contradicție - o cruce. Ce este oare curajul, dacă nu acea dorință de a trăi care ia forma primejduirii propriiei sale vieți. Cel ce își va pierde viața o va

⁴¹ Articolul se numește *Ametafizicul Apusului (Scrisoare către un comunist)*.

mântui pe ea. Vorba aceasta a Fiului Omului nu mai e o formulă filosofică sau sentință sacră, ci e o vorbă de viață, o normă practică de trăire - pentru sclav, pentru trudit, pentru omul primejdiei de peste mări și din munți. Astfel, crucea intră în viața obișnuită a fiecărui om, care o primește ca pe o putere. Astfel, supranaturalul pătrunde în natural, lin și firesc. Așa, civilizată și barbară, domnul și sluga, înțelept și prost, prostituată și sfânt, popor ales și neamuri păgâne, toți ajung egali în fața mântuirii, pentru toți ea este cu putință.”

Către alți prieteni triști din generația sa, el adresează o scrisoare⁴² în revista *Floarea de foc* din 30 aprilie 1933, arătându-le că, dacă ei ar sta să se întâlnească cu lumea (să-și imagineze ce-ar vedea omul privind sincer în jurul său), ar vedea ca un monstru în tulburare, ca o mare întunecoasă de unde se aude un glas sfârșit de durere „mi-e foame!”. Așa vedea el lumea, și așa și este, pentru că sufletele oamenilor strigă după Dumnezeu, chiar dacă omul inventează alte preocupări și zgomote, care să-i acopere acest strigăt. „Pe mine, însă, josnicia acestei poftă de animal trezit flămând m-a rușinat în sinea mea și m-am răzvrătit și mi-am zis: nu aceasta este să fie omul! Iar cineva mi-a arătat în gând: nu tăgădui, ascultă bine! Nedeslușit cumva, în acest mare și întunecat glas al foamei de pâine, o muzică depărtată a sufletului - care strigă o altă foame - e mai adâncă. Dar nu foamea după codrul aspru și greu, ci foamea luminată după duh. Cu vedenia aceasta a Vieții m-am apropiat acum de voi, cei ce stați deoparte de mulțime și ați voit să fiți socotiți drept nădejdea vieții, tinerețea care va făuri pâinile de aur ale lui Dumnezeu pentru mulțime. Am stat jos și v-am ascultat mai bine și pe voi cum vă tânguți. Dar îndată am înțeles că tristețea din gurile voastre sună altfel, mai înfundat și fără nimb, fiindcă cunoșteam, însă, acum marea lozincă a zilei și cât de grozav și de neînălțat este paharul acestui veac. Am stat lângă voi tăcut și îndelung, precum

⁴² Titlul articolului este *Scrisoare către prietenii triști din generație*.

prietenii lui Iov, îmi ziceam lăuntric: durerea lipsei e prea mare, să nu o stânjenim cu nimic. Și am înțeles că tânguiriile voastre nu se vor sfârși deloc și niciodată și am descoperit cu uimire ceva nebănuț și hidos. Fiecare dintre voi [se adresa, așadar, el colegilor filosofi din vremea lui] se tânguia diferit și într-o altă limbă și pentru o altă pricină, care nășteea în voi o tristețe mărunță, înmiită, întortocheată, bizară, rafinată și care nu avea nimic cu marea tristețe a oamenilor și a Lumii pe care o auzisem: Mi-e foame!.” Cuvinte tari, într-adevăr, mărturii puternice ale lui Sandu Tudor (sau a celui în *devenire* Părinte Daniil).

Ce fel de articole erau acceptate în paginile revistelor?

Evident că erau selectate după conținutul și forma lor (criteriul valoric și estetic), și după autor, și după obiectiv, care este de a face cultură duhovnicească, de a prezenta cititorilor problemele și frământările intelectualilor și ale societății, dar analizate din perspectivă creștină. Toate articolele sunt fidele acestui principiu. Deși are uneori și accese polemice față de atitudini sau personalități din vremea lui, Sandu Tudor a confirmat, cu fiecare număr al revistei și al ziarului, mărturisirea lui Iisus Hristos ca Adevăr mântuitor din păcat și din moarte, din toate minciunile și ideologiile morții - adică ateismul, materialismul iluminist sau comunist.

Despre ce se scria?

Articolele erau foarte variate, abordându-se teme legate de filosofia proverbelor, moartea Europei, Vasile Pârvan, destinul intelectualilor, literatura și arta contemporane. Cu alte cuvinte, aceste subiecte văzute prin ochiul creștin al credinței erau, de fiecare dată și cu fiecare număr al revistei și al ziarului, prtocite, dezbătute. Se publicau și multe poezii. Părintele Daniil (Sandu Tudor) era un iubitor al acestui tip de limbaj și de mesaj plin de noblețe și gingășie, dar și de forță spirituală. Câteva din poeziile semnate de Sandu Tudor în această perioadă sunt:

„Cântec la inelul aminului”, „Omul cu harpă”, „Ipostaza Logosului”, „Ipostaza Rusaliilor” și altele.

Cine scria în această revistă?

Mai întâi de toate, este vorba despre intelectuali creștini: Mircea Vulcănescu, Dan Botta, Ovidiu Papadima, Eugen Ionescu, Alexandru Sahia, Arșavir Acterian, Emil Cioran, Mircea Eliade și, nu în ultimul rând, Henri Stahl. Sandu Tudor era un suflet însetat de frumos, de cultură, de oameni însetați de întrebările fundamentale ale existenței. Era un om al esențelor, nu se dilua în lucruri trecătoare. Voia miezul lucrurilor, sâmburele tare al înțelesurilor și hrana adevărată a minții și a sufletului.

Se poate observa cum, pe parcurs, subiectele abordate de el devin tot mai mult ancorate în experiența mistică (și eclezială) a credinței. De la activismul social sau de la analiza sociologică a problemelor din vremea lui trece la problemele de viață duhovnicească, de teologie mistică, de dobândire a rugăciunii, de păstrare a harului și a unirii cu Dumnezeu. Prezentarea problemelor, însă, a crizelor și rătăcirilor omului contemporan, analiza rădăcinilor lor și oferirea de soluții numai din perspectivă creștină, bisericească, ni-l descoperă pe Sandu Tudor ca pe un mărturisitor al lui Hristos – Binele, Adevărul și Frumosul divin, care ne face liber de toate constrângerile păcatului, minciunii, urâteniei și morții.

În timp, profilul său publicistic capătă contur și nuanțe tot mai profunde, odată cu înaintarea lui pe drumul credinței. Însă, trebuie subliniat faptul că Sandu Tudor nu a căutat frumosul, strict, doar în expresia polimorfă a formelor, în estetica riguroasă și sonoritatea fermecătoare a formulelor stilistice, ci a transfigurat limba și expresia literară spre frumusețea transcendentă și transparentă a lucrurilor și a vieții, spre dimensiunea personalistă a existenței în Dumnezeu -

Treime de persoane iubitoare, ridicând și poezia la adevărata ei demnitate – rugăciunea, doxologia.

Poezia *Hipostaza Logosului* este grăitoare în acest sens:

Prevestire din cristalul heruvicelor guri,
migala cărturăriei în pergament Te-a închis,
ca la ceasul crucial, să Te sui din Scripturi
scris în trupul omenesc ca o sabie în vis.
Pironită în lemn-mort floarea-Ți frântă din toartă,
cu mâni reci de oseminte sihaștrii o cer,
pe când dreaptă privirea pruncească Te poartă
licărire din inima înclinatului cer.

Despre rugăciune, Sandu Tudor considera că „**Principiul tuturor lucrurilor este rugăciunea, adică acea întrecere de sine însuși (...), adică viața care ajunge să-și dea seama prin închinare de puterea care viețuiește în sine. Creșterea cea de slavă, din putere în putere, este rugăciunea cea adevărată. (...) Rugăciunea cea adevărată înseamnă să arzi fără să te mistui, să arzi dumnezeiește, fără cenușă, din toată pricina și clipa vieții tale, din tot lemnul cel nevrednic al ființei tale în pustiul sec de haritate.**”⁴³.

Deci, în timpul apariției revistei *Floarea de foc*, Sandu Tudor nu era la începutul vieții duhovnicești, ci avea deja o vârstă interioară, o anumită măsură duhovnicească, zidită pe o viață plină de ispite și încercări, de căutări. În scrierile lui observăm cum, treptat, rostirea îi devine mărturisire. Vârsta interioară a duhului și a rugăciunii i se reflectă întotdeauna într-o vârstă a exprimării poetice.

Având deja experiența compunerii primului Acatist în versuri încă din anii 1926-1927, Sandu Tudor mărturisește în 1942 despre această creație poetică și doxologică, pe care avea s-o șlefuiască în modul cel mai înalt: „Imnul acatist este

⁴³ *Caiete 2. Sfințita Rugăciune*, Editura Christiana, București, 2009, p. 11.

una din aceste scări în duh, ce îți dă putința să urci până acolo, până la acea zare la care poate să scoboare peste tine Vedenia, fără a se strica, și fără a se prihăni prin aceasta. Cum spunea un bătrân schimonah din Muntele Atonului, el e „roată heruvică de cântec și smerenie” care suie, suie mereu”. (...) **Imnul acatist se arată și ca un cerc de foc și de flăcări al tuturor avânturilor noastre încordate. (...) Fără îndoială, nimeni nu poate să primească și să înțeleagă, necum să încerce o bucurie, sorbind din acest fel de poezie, dacă nu a fost niciodată chinuit de foamea și setea contemplării**”⁴⁴.

Dar, deși avea aceste uimitoare calități poetice, Sandu Tudor era și un polemist înflăcărat, un om temperamental și ager la minte și la vorbă, această iuțime pentru adevăr rămânându-i și în perioada de slujire și răstignire în mănăstire și în temniță.

De ce a ales, oare, Sandu Tudor numele revistei Floarea de foc?

Pentru că metafora *floarea de foc* sugerează legătura între lumină, căldură, viață și frumusețe, poartă în sine sâmburele, lumina și mireasma noii vieți pe care el a ales-o, pe care a urmat-o din copilărie și care va rodi în el până la jertfirea de sine. Precum o fragilă *floarea de foc* într-o devenire continuă, trăirea în duh a lui Sandu Tudor va crește de la înțelegerea până la vederea și unirea mistică a lui Dumnezeu în lumina *Rugului Aprins*. Cu alte cuvinte, *Floarea de foc* e o prefigurare a *Rugului Aprins*. *Floarea de foc* conține înțelesul focului, al căldurii și al luminii, al strălucirii înmiresmate a harului dumnezeiesc.

Dar *Floarea de foc* o mai reprezintă atât pe Maica Domnului, cât și credința și inima oricărui creștin dornic să înainteze spre dragostea lui Hristos și spre

⁴⁴ În articolul *Seamă de cuvinte*. Vezi și <http://razvan-codrescu.blogspot.gr/2009/06/sandu-tudor-despre-acatist.html>.

veșnicia iubirii dumnezeiești prin rugăciune, prin dialog cu Dumnezeu. Pe calea și pe crucea vieții lui de rugăciune, creștinul devine el însuși o floare de lumină, iar preocupările lui ar trebui să fie experiențele vii ale iubirii trăite în lumina iubirii și a Învierii lui Hristos și a învierii personale din păcate.

Floarea de foc e o metaforă mult mai transparentă, mult mai accesibilă pentru cititorii neinițiați în tainele bisericești decât cea a *Rugului Aprins*. Ne putem gândi că o *floare de foc* nu poate exista în mod obiectiv real, ci doar în plan mistic, ascuns, ceea ce ne arată faptul că, încă de la început, în chip neștiut de el, Sandu Tudor purta în sine dorul după viața tainică a Împărăției lăuntrice, dorul de a trăi viața infinită a Dumnezeirii. Dar nu doar lăuntric ajunge el să fie o *floare de foc*, ci și public, în comunitatea Bisericii. Sandu Tudor va ajunge, treptat, să se transforme într-o stâlp de foc, de lumină și de energie duhovnicească pentru mulți dintre contemporanii și urmașii lui duhovnicești.

Rugător, slujitor și mărturisitor al lui Hristos ca monah și cleric

Odată cu intrarea în monahism, după mai bine de 16 ani de frământări (după ce fusese în Sfântul Munte Athos în anul 1929), monahul Agaton - mai târziu ieroschimonahul Daniil - avea să continue, cu mai mare dăruire pentru Hristos și pentru Biserică, viața lui duhovnicească și mărturisirea lui publică, oglindindu-se în sutele de pagini rămase în manuscris și în multele cuvinte nescrise, dar rostite în cadrul întâlnirilor și predicilor de la Mănăstirile Antim, Crasna - Gorj, Plumbuita, Sihăstria, Slatina și Rarău.

„În 1945 am intrat ca frate în Mănăstirea Antim. Sufletește mă dăruiesc noii vieți cu o putere și intensitate care-mi dă bucurii și mă face alt om. Sunt plin de nădejde că voi ajunge acum să pot realiza mai mult și mai rodnic din ceea ce-mi

este înțelegerea și dorința de a fi de folos semenilor și mai ales celor în suferință. Lucrez cu râvnă și spor pe toate tărmurile. Pot contribui astfel, cu succes la restaurarea întregii mănăstiri, atât a turelor bisericii cât și la renovarea și înzestrarea trapezii și bibliotecii, etc.

De asemenea printr-o întreagă activitate spirituală încerc să fac să se întrească și restul. Un simț al măsurii mă oprește să vorbesc mai mult despre mine în munca și urmările dăruirii mele totale pe care am făcut-o în Mănăstirea Antim.

Trebuie însă să închei subliniind că intrarea mea în monahism nu a fost pentru mine decât cea mai firească și dreaptă împlinire a vieții. Prin urmare, dacă sinceritatea și consecvența mi-au fost întotdeauna un principiu nu putea tocmai acum să mă tăgăduiesc de prinos și în chip absurd transformându-mă fără nici un motiv într-un reacționar susținător al unor mișcări falimentare în care niciodată nu am crezut și împotriva cărora am luptat mai ales atunci când ele erau în floare și-mi puteau atunci fi de vreun folos. Aceasta pentru a sta drept un răspuns la toate informațiile și insinuările răuvoitoare sau calomniatoare.”⁴⁵

Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim

Intrând în anul 1945 în obștea mănăstirii Antim, după doi ani de temniță⁴⁶, Sandu Tudor își vinde toate proprietățile și contribuie substanțial la restaurarea mănăstirii. Prezența sa la Antim va atrage, apoi, și alte personalități însetate de viața duhovnicească, monahi și mireni, care vor forma și o asociație juridică, numită *Rugul Aprins*, în anul 1946. Iar întâlnirea cu Părintele Ivan Kulâghin, în

⁴⁵ Memoriul autobiografic menționat.

⁴⁶ Legionarii l-au condamnat, acuzându-l că e comunist, extrem stângist, după care a primit alți ani de temniță de la comuniști, sub acuzația că era legionar, răzvrătit față de sistem.

toamna anului 1945, a însemnat pentru Sandu Tudor începutul unei perioade noi în prefacerea lui duhovnicească.

În biblioteca stăreției, duminica și joia seara, după vecernie, erau organizate întâlniri, conferințe, colocvii și discuții, uneori aprinse, despre rugăciunea inimii și despre alte teme teologice și artistice. Erau prezenți intelectuali de marcă ai culturii române din acea perioadă: Ion Marin Sadoveanu, Alexandru Mironescu, Paul Sterian, Anton Dumitriu, Vasile Voiculescu, Paul Constantinescu, Olga Greceanu, Constantin Joja, Mihai Avramescu, preotul profesor Dumitru Stăniloae, doctorul Gheorghe Dabija, arhimandriții Benedict Ghiuș, Vasile și Haralambie Vasilache, Sofian Boghiu, ieromonahii Adrian Făgețeanu, Arsenie Papacioc, Roman Braga și Felix Dubneac, preotul Nicolae Bordașiu, fratele Andrei Scrima, precum și unii studenți deveniți mai târziu doctori – Nicolae Nicolau, profesori - Mihai Rădulescu și studenții la arhitectură Gheorghe Văsîi și Dan Pistol, ș.a.. Prima conferință a ținut-o chiar Sandu Tudor și avea titlul „Călătorie spre locul inimii”, și era o adevărată pledoarie pentru rugăciunea neîncetată și isihie. Concepția lui privind viața mistică de unire rugătoare cu Dumnezeu o putem desprinde și din cuvintele sale: **„A te ruga necurmat lui Dumnezeu înseamnă să te aprinzi în toate chipurile, în toate felurile și din toate pricinile vieții tale, tu însuși să fii numai flacăra și jar și iar flacăra pentru El. Domnul este Mângâietorul.”**⁴⁷

Trebuie spus că Sandu Tudor (fratele Alexandru) întotdeauna lua cuvântul la aceste prelegeri, pe care, de obicei, le țineau pe rând, dar el făcea, întotdeauna, o recapitulare. Și, precum ne povesteau Părinții Sofian și Adrian, erau trimiși și informatori securiști ca să observe, uneori să provoace anumite discuții și diversiuni în cadrul acestor întâlniri, să pună întrebări nepotrivite sau derutante ca să rupă atenția oamenilor și, totodată, să ia pulsul atenției celor prezenți. Dar

⁴⁷ *Caiete 2. Sfințita Rugăciune*, ed. cit., p. 13.

fratele Alexandru (Sandu Tudor) îi puna la punct imediat, pentru că îi simțea, îi vedea, îi recunoștea.

Foarte mulți din cei amintiți și încă alții, pe care nu i-am numit - nu din neglijență - studiau viețile Sfinților Părinți, scrierile paisiene de la Neamț, dobândirea rugăciunii, scara Sfântului Ioan Scărarul. Însă, pentru această comunitate de duh și de rugăciune a *Rugului Aprins*, a rânduit Dumnezeu un alt dar, pe Părintele Ivan Kulâghin (sau Ioan cel Străin). El le aduce *Sbornicul* și mărturia *Pelerinului rus* și îi inițiază în rugăciunea inimii și le descoperă Ortodoxia în expresia ei isihastă. Atunci când e constrâns să plece în URSS, unde va și dispărea fără urmă, Părintele Ioan îl lasă ca urmaș într-o călăuzire tocmai pe fratele Alexandru (Sandu Tudor).

În meditațiile sale cuprinse în volumul *Taina Rugului Aprins*, Sandu Tudor spunea că precum iubirea e mereu nouă, dinamică, așa și rugăciunea e mereu altfel, dar ea trebuie lucrată continuu, și de aceea „stereotipia era asociată mereu cu sterilitatea, pe când efortul de „simplificare” a inimii, adică de concentrare a ei asupra esențelor și de unire a ei cu mintea, era privilegiat ca aducător de roade spirituale bogate. Modelul propus, prin inițierea în practica rugăciunii inimii, este unul fără îndoială soteriologic. Omul care se roagă neîncetat, în taina inimii sale, este asemenea înțeleptului ce-și durează casa pe stâncă. Nimic nu-l mai poate sminti.”⁴⁸ Dar, ca și Sfinții Părinți, Sandu Tudor afirmă că **rugăciunea neîncetată susține și se intensifică odată cu lucrarea virtuților**. „Rugăciunea este interioară ființei umane. Asemenea Păsării Unice, ea antrenează în respirația ei atât sufletul, cât și trupul, pe care le smulge din vârtejul patimilor îngăduind, astfel, rodirea virtuților esențiale. În optica lui Sandu Tudor, lucrarea virtuților nu poate subzista

⁴⁸ Constantin Jinga, *Biblia și Sacralul în literatură*, ed. cit., p. 74.

în afara rugăciunii, iar rugăciunea se cere conjugată, neapărat, cu lucrarea virtuților.”⁴⁹

În creația călugărului erudit de la Antim, lirica și evlaviază sunt aproape sinonime, iar forma lor de maximă expresivitate este rugăciunea. De aceea, despre rugăciune, Sandu Tudor vorbește aproape în tot locul, în toate scrierile sale. Însă, înclinația lui Sandu Tudor spre poezie și dragostea pentru acest tip de limbaj, atât de tainic și de delicat, pe de-o parte, dar și de vast și apofatic, pe de altă parte, atestă, de fapt, viitoarea lui înălțare pe treptele rugăciunii și marele potențial de a scrie *Imnul acatist al Rugului Aprins* (în 1948), o capodoperă stilistică, poetică, teologică și mistică, unică în lume. Doxologia în formă poetică și poezia în stare doxologică ating în *Imnul acatist* poate cea mai înaltă expresie din toată cultura omenirii.

Putem afirma că Sandu Tudor s-a apropiat și adâncit în rugăciune cu un întreg bagaj de rațiune și sensibilitate, cu un vast univers lăuntric, parțial și exprimat metaforic, încărcat de înțelesuri acumulate din nenumăratele lecturi duhovnicești, teologice, filosofice și poetice, așa încât, exprimarea sa în poezie și în rugăciune poate fi privită ca o transfigurare deplină a gândirii și simțirii sale. **Sandu Tudor a transformat rugăciunea din lucrare în stare, tocmai pentru că sufletul lui se pregătise de-a lungul anilor pentru această prefacere duhovnicească. Dorul lui după Dumnezeu și după Sfinți a crescut în tărie precum flacăra de la mărimea *florii de foc* la cea a unui întreg *rug aprins*.** Această tensiune și lumină crescânde ale iubirii, mulțumirii și slăvirii față de Mântuitorul nostru Iisus Hristos și față de Maica Sa cea Preacurată nu o putem decât intui din versurile *Imnului acatist al Rugului Aprins*:

⁴⁹ Idem, p. 78.

„Cine este Aceasta, ca zorile de luminoasă și curată?
E Împărăteasa rugăciunii, e rugăciunea întrupată.
Stăpâna Lumii și Doamnă a dimineții.
Logodnica Mângâietorului, preschimbător al vieții!
Spre tine noi alergăm, arși, mistuiți de dor!
Ia-ne și pe noi părtași ai Sfântului Munte Tabor.
Și fă-te și nouă
umbră și rouă
tu adumbrirea
de dar,
să-și afle și firea noastră înnoirea
din zămislirea
de har.
Ca să-ți strigăm cu toată făptura,
Într-o deplină închinăciune.
Bucură-te, Mireasă, Urzitoare de nesfârșită rugăciune!”

De asemenea, *Epilogul la Imnul acatist al Rugului Aprins* poate fi citit ca o adevărată introducere în învățătura despre rugăciunea inimii. Iar *Cartea Muntelui Sfânt și Apocalipsa lui Ioan. Numai argument de predoslovie*⁵⁰ sunt adevărate tratate de mistică isihastă, în care autorul, vorbește despre purificarea minții și a inimii, despre revelațiile duhovnicești, despre înnoirea ființei umane pe care o prilejuiește rugăciunea și despre semnele și efectele prezenței lui Dumnezeu în om.

Acumulând în cadrul mănăstirii și al *Rugului Aprins* de la Antim aceste experiențe și certitudini mistice ale unirii lui cu Dumnezeu prin rugăciune, părintele Agaton (Sandu Tudor) și-a zidit casa sufletului pe stâncă, fiind și mai întărit în credință și mai pregătit „să înfrunte toate furtunile patimilor și puhoaietele

⁵⁰ Toate acestea se găsesc în vol. *Scrieri, I*.

năprasnice ale prigoanei celei mai cumplite”⁵¹ în viața lui de monah și cleric, de trăitor consacrat și propovăduitor al Evangheliei lui Hristos.

Academia duhovnicească de la Mănăstirea Rarău

După așezarea lui la schitul Rarău ca stareț în 1954, părintele ieroschimonah Daniil a continuat să lucreze rugăciunea și scrisul experiențelor sale duhovnicești filtrate și întărite prin experiența filocalică a Sfinților Părinți. Din mărturia părinților Adrian Făgețeanu și Roman Braga, dar și din mărturiile informatorilor care îl urmăreau și la Schitul Rarău, părintele Daniil urmărea să înființeze un schit de călugări intelectuali cu doisprezece ucenici, care urmau să traducă din cărțile Sfinților Părinți, din Filocalie și din celelalte cărți teologice. Așa încât pe mulți dintre vechii cunoscuți, monahi și mireni, îi chema și-i cerceta de vor să se implice în proiectul său duhovnicesc. Astfel, a ales doisprezece ucenici, deși securiștii încercau să infiltreze și printre ei oameni care să toarne sau să dezbine. Încercase aceasta și pe când era stareț la schitul Crasna – Gorj, dar, fiind arestat, lucrarea lui s-a oprit. Dar, la schitul Rarău, părintele Daniil a continuat să-și facă ucenici monahi, să sfințească oamenii prin slujirea sa ca preot și ca duhovnic.

Deși obștea nu era chiar mare la Rarău, părintele Daniil ținea seara cuvinte de întărire și lămurire dogmatică și mistică atât fraților din mănăstire și din mănăstirile din împrejurimi, cât și mirenilor veniți în pelerinaj și găzduiți cu multă generozitate. Iar la predicile duminicale sau praznicale era necruțător: după ce prezenta evanghelia sau viața Sfinților zilei și importanța bisericească și mistică a sărbătorii, extrapola subiectul și-l aducea în actualitate, combătând ereziile apusene fie cele religioase (catolicismul, protestantismul și sectarismul), fie cele ideologice (materialismul, comunismul, evoluționismul, ateismul) sau artistice

⁵¹ Cum spunea chiar el în meditațiile sale din vol. *Taina Rugului Aprins...*, p. 33-34.

(suprarealismul, cubismul, etc). De asemenea, predica foarte mult împotriva ateismului sistemului de învățământ, uneori chiar se certa în idei cu profesorii care veneau cu elevii lor în pelerinaje, în vizite, în călătorii pe acolo și pe mulți îi trezea la o viziune creștină asupra existenței, dovedindu-le și prin argumente raționale netemeinicia concepțiilor evoluționiste și materialiste atee.

Unul dintre cei mai devotați ucenici ai Părintelui Daniil a fost Părintele Adrian Făgețeanu. Anul acesta s-a împlinit un an de la trecerea lui în veșnicie și 100 de ani de la nașterea lui, ca și a Părintelui Sofian, și trebuie să menționăm că Părintele Adrian l-a urmat pe Părintele Daniil îndeaproape. Când părintele Daniil s-a dus la Crasna – Gorj, părintele Adrian a mers după el. Evident, informatorii securității îi urmăreau continuu, își anunțau superiorii, iar aceștia interveneau mereu ca să-i îndepărteze pe unul de altul. Apoi, la Rarău, părintele Adrian mergea la el și era urmărit și acolo și în notele informatorilor scrie că el îi spunea părintelui Daniil ce mai fac toți legionarii din vechea lor „gardă” sau prietenie, pe care-i cunoscuseră fie în vremea libertății, fie în temnițele statului. Părintele Adrian a fost și el un mărturisitor al lui Hristos și merită pomenit și păstrat viu în conștiința noastră ca toți părinții mărturisitori ai Rugului Aprins.

Părinții, frații și informatorii din schit și-l amintesc pe părintele Daniil ca pe un om care, împlinind toate treburile legate de conducerea și administrarea obștii, își făcea timp adesea să se retragă în pădure ca să se roage în liniște sau să contemple creația lui Dumnezeu. Experiența și dulceața rugăciunii i-au devenit a doua fire prin prezența lor constantă în ființa lui, în preocupările și-n timpul de zi cu zi. Iar seara, până târziu spre dimineață, în liniștea chiliei medita și scria foarte mult. Numai manuscrisele adunate din chilia părintelui la arestarea lui au umplut câțiva saci.

Sobru și elegant, ca și-n tinerețea de mirean și ca și-n restul vieții, dar totodată cald și blând, „patriarhul munților”, părintele stareț Daniil se îngrijea cu

multă atenție nu numai de sufletele fraților din obște, dar și de cele necesare traiului zilnic, de refacerea chiliilor și de pregătirea celor de trebuință unei vieți simple dar fără lipsuri a călugărilor din schit. Voia ca ei să nu mai aibă grija celor „trupovnicești”, ci să se ocupe de tradusul și trăitul cuvintelor Sfinților Părinți. Și, într-adevăr, deși sărac din punct de vedere material, schitul era cunoscut pentru buna lui rânduială duhovnicească, liturgică și administrativă.

Unii își amintesc de momente când era lipsă de alimente în schit pentru obște și pentru lucrătorii mireni, dar părintele Daniil îi înștiința pe frații de la bucătărie că vor veni alimentele, dar ei să-și vadă de rânduială și să se roage smeriți, că Maica Domnului are grijă de copiii ei. Și, chemați de Dumnezeu în acele zile, veneau diverși credincioși (cu căruțele uneori) aducând saci de mălai, făină, legume, fructe și pește, tot ce mai era necesar. Mare era credința și statornicia părintelui Daniil în cuvintele Mântuitorului Hristos!

Unul dintre ucenicii monahi ai părintelui Daniil mărturisește: „Aici, pe Rarău, eram mai aproape de cer cel puțin cu 1.000 de metri față de cei de la Antim! În acest Eden al Țării de Sus am trăit cei mai frumoși ani ce și-i poate dori un muritor. Nu voi putea niciodată să îmbrac în cuvinte acele clipe de înălțare sufletească alături de părintele Daniil care m-a ajutat și îndrumat spre studii teologice nedesăvârșite, căci a intervenit arestarea P.C.P. Daniil în primăvara anului 1958, desființarea Schitului, la 1 octombrie 1958, și arestarea mea de la Mănăstirea Slatina în anul 1959, la 15 ianuarie, din Altarul bisericii și sub privirea P.C.P. Stareț Petroniu Tănase.”⁵²

Mărturia acestui om, care și-a acoperit identitatea sub pseudonimul literar Doinel Codreanu, preluată de profesorul Mihai Rădulescu, ne descoperă tăria credinței și a rugăciunii lucrătoare a părintelui ieroschimonah Daniil și minunile pe

⁵² Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins de la Antim la Aiud*, ed. cit., p. 105-106.

care Dumnezeu le rânduiește prin Sfinții din cer și prin închinătorii și rugătorii Lui de pe pământ.

„Trebuie să știți că, pe Rarău, părintele Daniel a salvat viața unui tânăr condamnat la moarte încă de la nașterea lui. Această faptă a părintelui Daniel copleșește peste măsură toată viață și activitatea sa, faptă pe care puțini o cunosc. Este vorba de viața fiului Principelui Nicolae, născut în Bucovina în urma unei vechi iubiri cu o frumoasă bucovineancă, iubire zădărnicită de Carol al II-lea, care l-a împins pe Nicolae în cea mai mare decepție din dragoste pentru toată viața, și care a constituit adevăratul motiv al căsătoriei sale cu Ioana Dumitrescu - Dolleti și a nesupunerii sale față de tiranul Carol al II-lea. Părintele Daniel (la cererea lui Nicolae) a salvat și a ocrotit viața acestui vlăstar princiar, izolându-l în sihăstria Rarăului, îmbrăcându-l în haină monahală până în anul 1959, când a fost arestat și el, tot în legătură cu "Rugul Aprins", și care a supraviețuit închisorilor comuniste, care trăiește undeva în Bucovina, într-o singurătate desăvârșită, neștiut de nimeni, ocrotit de Dumnezeu, căci mulți îl cred mort încă din 1959. (...)

Să mai cunoașteți un adevăr. Și anume că „tatăl” meu a știut că am murit. Dar când a aflat că supraviețuiam 'atentatelor', printr-un anumit Mihai Fotin Enescu fiindu-i făcute cunoscute unele fapte, a avut un șoc. Tot prin el s-a luat legătura cu Alexandru Teodorescu (Sandu Tudor, adică Părintele Daniel) care a lucrat în tăcere și m-a supravegheat și care a intervenit atunci când destinul mi se stingea. (...)

Iubeam numai puritatea naturii și doream să mor în inima ei.⁵³ "În miez de noapte, însângerat și epuizat, am urcat pe Piatra Popilor și, în disperarea mea, am început să strig cu ură spre Dumnezeu, sfidând Raiul și iadul și dorind (...) să mi se

⁵³ La vârsta de 20 ani a hotărât să-și piardă urma în codrii, să se lase sfâșiat de colții sălbăticiunilor. (n. Mihai Rădulescu)

șteargă numele din Cartea Vieții. (...) La strigătele mele de disperare, când credeam că sunt singur între pământ și Cer, când viața mea se hotăra cu moartea... am simțit pe umăr o mână de om. Urmă o îmbrățișare. Era părintele Daniel.

Astfel ne-am cunoscut, printr-o minune, căci unde mă aflam nu era cărare pentru om, era un fund de iad de unde țâșnea acea stâncă spre cer, de unde m-a cules salvatorul vieții și al sufletului meu. Spaima salvării a fost atâta de dureroasă încât mult timp nu am putut să mai vorbesc. Ce căuta starețul în locuri atât de pustii și la acel ceas?⁵⁴ (...)

Cetinile brazilor, peșterile din stânci și apa Bistriței de la poalele Rarăului, mai poartă încă, în îmbrățișarea lor, rugile ce izvorau din Altarul bisericii unde a slujit acest blând și temut Patriarh al Munților. (...) În acest ceas de taină din sihăstria codrilor, când liniștea e mai cumplită ca moartea, îl văd cum apare pe stânca pe care se ruga sub bolta înstelată, întinzând mâinile spre Cer, iar dulama neagră îi strălucea de puterea rugăciunii ce-i izvora din majestuoasa-i făptură. Stătea singur pe stâncă îmbrățișând cerul cu brațele, iar în adâncul ființei mele auzeam vocea lui caldă și zguduitor de tristă.

Clipa aceasta supremă în care-l văd mereu mi se pare fără de sfârșit, iar când neputința tinereții de a intra în veșnicia ei mă făcea să mă apropii de el și să-l trag de pulpana dulamei pentru a nu se înălța de pe pământ și mă împingea să rostesc cu glas tare: „Binecuvântează, Părinte!”, figura de pe stâncă dispărea, iar eu păstram în palmă atingerea hainei lui, ca pe o binecuvântare caldă ce se strecura printre degete, așa cum se strecoară lumina lunii printre crengile eternului verde al brădetului.

⁵⁴ Duhovnicul meu răsare aida ca în clipa când l-am cunoscut eu însumi: atunci când cea mai mare nevoie de sfat și mângâiere îl face necesar. (n. Mihai Rădulescu)

Schitul Rarău a fost pentru părintele Daniel acea clipă de Rai pe care a trăit-o intens, până la incandescență, înainte de a coborî în întunecoasele închisori ale iadului comunist. Muntele Rarău, acest Athos al Bucovinei, a trăit o scurtă perioadă de glorie, iar plaiurile și codrii lui de brad au fost sfințiți și de prezența în trup a acestui martir al Bisericii noastre Ortodoxe.”⁵⁵

Uriașa lui statură duhovnicească ne-o dezvăluie și prețuirea de care se bucura între părinții Bisericii noastre care viețuiau la mănăstirea Antim și care i-au trimis o frumoasă scrisoare de felicitare în ziua prăznuirii Sfântului lui ocrotitor, Daniil Stâlpnicul (13 decembrie):

Prea Cuvioase Părinte Daniil,

Ziua de azi ne pune înaintea chipul Cuviosului Stâlpnic Daniil și cu el împreună, pe cei de un nume și de o râvnă cu dânsul. Dreapta înălțare a Stâlpului - această adevărată coloană a noului și veșnicului Templu al lui Hristos - Dumnezeu - închipuie mereu suirea curată a rugăciunii trezvitoare, temeiul urcării noastre la cele de sus, care sunt și cele dinlăuntru. De aceea, hramul zilei ne unește pe toți cei de aici, întru aceeași urare de bună sporire la străduința de înălțare lăuntrică pe care v-o pregătește Sihăstria Rarăului, spre cinstirea Numelui de Slavă al Domnului și spre bucuria dragostei noastre frățești. Astfel că, din vârful stâlpului de veghe al inimilor, să întâmpinăm venirea cea de taină a Mântuitorului, rostind, o dată cu Apostolul, chemarea împlinirii din urmă: Amin! Vino, Doamne Iisuse!

Cu doriri de mulți ani, spre nașterea de fii duhovnicești și spre închegarea în scris a tezaurului de învățătură de taină, al cărui depozitar sunteți!

⁵⁵ Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins de la Antim la Aiud*, ed. cit., p. 106-110.

Arhim. Sofian [Boghiu]

Protos. Petroniu [Tănase]

Ierom. Antonie [Plămădeală]

Fr. Andrei [Scrima]

Dar tăria și profunzimea credinței lui Sandu Tudor le putem observa și în meditațiile sale despre Dumnezeu - Dragoste, despre mântuire și Taina Sfintei Cruci, despre om și sfințita rugăciune în *Caietele* sale, adevărate comori de înțeleșuri dumnezeiești și duhovnicești. În întreaga sa ființă, dincolo de temperamentul său aprins, iradia gingășia și înțelepciunea harului, prezența și lumina lină a lui Dumnezeu. Și pentru că trăirea lui mistică atinsese tainele cunoașterii dogmatice, Sandu Tudor vorbea și scria cu atâta înflăcărare și precizie, încredințat în propria-i experiență de înțelegerea dogmatică și contemplarea mistică a lui Dumnezeu, a mântuirii, a veșniciei și a realității. De aceea el vedea și folosea cuvântul rostit sau scris cu un sens epifanic (spre Dumnezeu) și diafanic (spre lume), lumina lui Hristos iradiind prin sensurile tuturor cuvintelor lui.

„În accepțiunea lui Sandu Tudor, literatura are o valoare instrumentală, fiind cuprinsă în mai largă paradigmă a cunoașterii divine. Literatura se naște din „încântarea luminoasă față de adevărul vieții”⁵⁶, din „avântul liric al recunoașterii luminoase a Adevărului”⁵⁷ - stări identificate, în accepțiunea autorului, cu evlavia. Evlavia autentică, arată Sandu Tudor, „este foame și sete de Dumnezeu, foame și sete de slăvirea Lui”⁵⁸, iar rolul literaturii este acela de a obiectiva această stare, de a o exprima, de a o evoca și chiar de a o stârni și alimenta în vederea atingerii, a

⁵⁶ Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, *Hrisovul clipelor. Parabolă în ton de baladă*, în vol. *Taina Rugului Aprins...*, p. 65.

⁵⁷ Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), *Punct ermeneutic la Imnul acatist al Rugului*, în vol. *Scrieri I*, p. 18-19.

⁵⁸ Idem.

cunoașterii unor momente de grație. Concepția este, desigur, tradițională. Cu alte cuvinte, **arta este menită să întrețină focul evlaviei și să ofere omului mijloacele și reperele gesticulației liturgice. Ea nu-și află măsura adevărată decât în spațiul consacrat al Bisericii, acolo unde poate prilejui trecerea dincolo de cuvânt, celebrarea „imnului tăcerii”, apropierea nemijlocită de slava divină.** Spațiul astfel circumscris este unul, evident, liturgic, iar cunoașterea divină despre care vorbeam mai sus este de înțeles, așa cum vom vedea îndată, în termeni doxologici.”⁵⁹

În notele scrise de informatorii Securității, găsim multe mărturii despre inițiativa părintelui Daniil de a crea o *Academie duhovnicească* la schitul Rarău, unde „să fie aduse numai elemente capabile să lupte împotriva comunismului (...), intelectuali pregătiți a lupta împotriva concepțiilor materialiste”⁶⁰.

În fiecare vară din perioada 1953-1957, vreme de două-trei săptămâni, părintele Daniil organiza tabere de instruire creștină unde veneau mulți tineri, elevi și studenți, pe care-i catehiza și în dogmele creștin-ortodoxe și în metodele cercetării științifice oneste și ale creației și contemplării artistice. De asemenea, când veneau autocare de elevi cu profesori mai necredincioși, părintele Daniil intra în dispute verbale cu ei străduindu-se să-i convingă de valoarea veșnică și temeinicia credinței, a moralei și culturii creștine.⁶¹

Demersul cunoașterii reprezintă pentru Sandu Tudor, nu doar o jonglerie conceptuală, un demers parțial și exclusiv al rațiunii (intelectului), ci, având drept țel pe Dumnezeu, cunoașterea înseamnă umplerea omului cu El, adică îndumnezeirea întregii ființe, în trepte ca pe o scară, unde mișcarea urcătoare o dă

⁵⁹ Constantin Jinga, *Biblia și Sacralul în literatură*, ed. cit., p. 76.

⁶⁰ *Dosarul I 211015*, vol. 3, f. 2.

⁶¹ Sunt multe note informative în *Dosarul I 211015*, vol. 3, unde găsim mărturii despre predicile și catehezele și manuscrisele părintelui Daniil.

rugăciunea. „Cunoașterea autentică vine din uimire și din contemplarea misterului, dar nu cu o minte iscoditoare, sfredelitoare, ci având ca model pe Maica Domnului.”⁶² Ea este modelul îndumnezeirii prin rugăciunea neîncetată, ea este „rugăciunea întrupată”. De aceea, în discuțiile lui apologetice cu diverși intelectuali, părintele Daniil îi eclipsa pe aceștia nu numai prin bogăția cunoștințelor care le depășea pregătirea lor specializată uneori, ci mai ales prin viziunea lui duhovnicească și recuperatoare a cunoașterii intelectuale în cadrul demersului purificator al omului care se îndumnezeiește. Astfel, fascinați, și nicidecum umiliți, de discursul părintelui Daniil, mulți dintre intelectualii declarați la început atești sau necredincioși își veneau în fire și în credință, bucurându-se de întâlnirea cu el și mulțumindu-i că i-a băgat în seamă și le-a vorbit.

Trebuie subliniat că învățătura pe care o afirma părintele Daniil în discuțiile personale și în catehezele cu obștea era mai mult orientată spre viața și teologia mistică, iar cea pe care o prezenta în public, în predici și discuții întâmplătoare era mai mult de factură dogmatică și apologetică, el combătând ateismul, materialismul și comunismul, atât ca ideal teoretic, cât, mai ales, ca implementare practică.⁶³

Unul dintre informatori spune despre părintele Daniil: „El stă de vorbă cu oamenii care trec pe acolo și prin metodele folosite ca împăciuirea inimii, meditații metafizice, precum și documentarea rațională filozofică argumentată, face din ei luptători activi contra regimului. A mai afirmat și că legionarismul nu-și mai are rostul cu metodele sale violente și cea mai indicată cale este cea a vieții spirituale. (...) În ce privește activitatea de îndoctrinare mistico-naționalistă a vizitatorilor,

⁶² Idem.

⁶³ Încă din anii 1933-1938 a combătut comunismul în paginile ziarului *Credința*, unde a publicat mai multe articole: *Veacul ucigătorilor de Dumnezeu*, *Bestialitatea modernă*, *Religia ateismului rus*, *Între sobor și soviet*, ș.a.. Vezi *Dosarul P 000202*, vol. 1, f. 35v.

Sandu Tudor afirmă că după ce-i „aduce pe calea cea bună”, dacă sunt din București îi trimite la Benedict Ghiuș, iar pe cei din Iași îi trimite la Roman Braga de la mitropolie, care continuă opera de educare cu ei.”⁶⁴ „În concluzie, Sandu Tudor și ceilalți din grupul său desfășoară activitate contrarevoluționară sub masca misticismului. Ei au reușit să atragă în această acțiune a lor o serie de elemente, majoritatea legionari, în special dintre cei ieșiți din detenție. Acțiunea informativă a stabilit rolul de conducător și îndrumător al lui Sandu Tudor în această activitate subtilă contrarevoluționară și tendința de lărgire a sferei lor de activitate.”⁶⁵

De asemenea, trebuie precizat faptul că părintele Daniil considera foarte nociv formalismul exterior și „misticismul babelor” (înrudite cu magia și superstiția populară) pentru credința creștină și de aceea le combătea adeseori în predici ca fiind printre formele eronate de evlavie care trebuie eliminate din viața credincioșilor și înlocuite cu cunoașterea și înțelegerea dogmelor și a rânduielilor liturgice, practicarea virtuților (a faptelor bune) și a rugăciunii în ascultare de duhovnic.

Schimbul de scrisori și de vizite (mai intens în perioada 1955-1958) între părintele Daniil, părinții Benedict Ghiuș, Andrei Scrima, Sofian Boghiu și Adrian Făgețeanu, precum și familiile Alexandru Mironescu (în casa căruia au avut loc și întâlniri ale intelectualilor din *Rugul Aprins* între anii 1945 – 1948), Gheorghe Dabija, Constantin Joja, Vasile Voiculescu, arată că legăturile duhovnicești dintre ei s-au păstrat în ciuda distanței spațiale și temporale și a încercărilor de izolare (întemnițarea părinților Daniil și Adrian) și discreditare a lor făcute de sistemul politico-securist. În această perioadă, Vasile Voiculescu i-a și dedicat o minunată poezie isihastă pe care o atașăm la finalul prezentării noastre.

⁶⁴ *Dosarul I 211015*, vol. 3, f. 3.

⁶⁵ *Idem*, f. 8.

Mărturisirea Părintelui Daniil în perioada detenției

În iunie 1958 a fost arestat, împreună cu toți părinții monahi și mireni participanți la întâlnirile *Rugului Aprins*, dar această ultimă etapă a fost experiența detașării totale de lume, de obiecte, de iluziile puterii, împlinirea voturilor monahale fiind deplină. Cum mărturisea și părintele Sofian, în temniță nu aveau decât gândul la Dumnezeu, pentru că nu mai aveau alte griji, nici măcar a trupului lor stăpânit și chinuit de alții. Nu avea ce să posede, își putea păstra fecioria trupului și, cu atât mai mult, ascultarea, spovedindu-se în temniță, la Aiud, părinților Benedict și Sofian.

Dar mărturisirea Părintelui Daniil în temniță nu a fost numai una tainică, prin rugăciunea neîncetată și detașată de toate preocupările lumești, - în temniță a suferit cum nu au suferit alții. Părintele Roman Braga spune că pe toată durata detenției - iar alții spun că doi ani de zile din patru - a avut lanțuri la picioare. Ba, mai mult, a suferit nenumărate bătăi, torturi, înjurături, calomnieri, iar el îi certa pe gardieni și pe anchetatori, zicându-le: „Voi spuneți că Dumnezeu nu există, dar luptați împotriva Lui! Păi, nu vedeți că sunteți fără logică? Cum lupti împotriva a ceva ce nu există? Or, voi tocmai prin această luptă arătați că există Dumnezeu și că voi sunteți dușmanii Lui!”. Și mai mare ură căpăta din partea milițienilor sau a gardienilor.

Profesorul Mihai Rădulescu ne-a povestit o minune săvârșită de Părintele Daniil pe când au fost condamnați la „frigider”, adică să stea în camera cea mai rece, în Zarca, unde erau pedepsiți deținuții mai „fioaroși” să stea câteva zile spre „corecție”⁶⁶. Fiind iarnă, acolo era gheață pe jos, din cauza umezelii și a frigului. Părintele Daniil, întinzându-se pe jos cu brațele deschise larg în cruce, i-a zis tânărului Mihai Rădulescu, pe atunci tânăr elev de 16 ani: „Așează-te peste mine și

⁶⁶ Reeducare prin tortură, frică, frig și înfometare.

spune odată cu mine: „*Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!*” și spune cu glas tare și spune și iar spune...”. De la un moment dat nu au mai simțit nici frigul, nici apa sau gheața, iar profesorul Mihai Rădulescu a și adormit. Când s-a trezit și s-a uitat în jurul lui, podeaua de ciment era uscată după conturul trupului și caldă, iar ei nu au suferit nimic, nu au răcit, nu au avut nici o complicație pulmonară. Iată, așadar, una din minunile săvârșite la rugăciunile părintelui Daniil.

Predicile și sfaturile lui zilnice între colegii de celulă, de asemenea, erau o mărturisire continuă a lui Hristos. Transformaseră, iată, părinții și deținuții rugători acele locașuri întunecate de pedeapsă în altar, de unde se înălța neîncetat rugăciune către Dumnezeu. Părintele Sofian spunea că în temniță nu a avut alte preocupări, decât de rugăciune, și de aceea i-a priit acolo.

Dar, iată că, la un moment dat, „inteligența” agresivă a gardienilor s-a făcut vădită și mai mult, când, în cadrul unei anchete, unul dintre ei, neînțelegând, până la urmă, ce făcuse părintele Daniil - știa doar că a condus mișcarea *Rugul Aprins* - îi reproșează părintelui, lovindu-l: „Banditule, ai vrut să dai foc regimului popular cu Rugul tău Aprins!”.

Părintele Adrian ne-a povestit cum l-a întâlnit pe părintele Daniil la Aiud, cu câteva zile înaintea morții lui, atunci când s-au petrecut unul cu altul în fața spălătorului. Deținuții erau duși toți dintr-un dormitor odată, adică 50 - 60 de oameni, fiecare grup de deținuți având alocat un timp de cincisprezece minute, și nefiind permisă intersectarea grupurilor de deținuți. Odată, prin octombrie 1962, gardienii nu s-au sincronizat cu timpul și grupurile de deținuți s-au petrecut unul pe lângă altul. Astfel, pe când intra în baie părintele Adrian s-a întâlnit cu părintele Daniil care tocmai ieșea, - ei nevăzându-se deloc în temniță, fiind izolați unii de ceilalți, în corpuri separate, de ani de zile. Părintele Daniil l-a îmbrățișat și i-a zis cu bucurie: „Părinte Adrian, nu ne lăsăm! Dumnezeu e cu noi!”. După câteva

săptămâni părintele Adrian a aflat că părintele Daniil a murit, dându-și sufletul în mâinile lui Dumnezeu.

„Eu am fost arestat mult mai târziu. Și dus la închisoarea Zarca din Aiud, acolo am auzit de la alții povestindu-se despre părintele Daniil de la Rarău. Deținuții îi spuneau sfântul. Își împărțea puțina hrană cu cei bolnavi. În ascuns îi împărtășea cu Sfintele Taine pe cei bolnavi și pe cei care doreau să fie împărtășiți. Ducea o viață demnă și de mare sfințenie. Acolo la Zarca s-a îmbolnăvit și a adormit în Domnul. Ducerea la cimitir se făcea în același sicriu, în care-i duceau pe toți care mureau. La ieșirea pe poartă i s-a înfipt o sulită de fier în inimă ca să vadă dacă e mort sau nu. Apoi l-au dus la cimitirul deținuților Trei Plopi. În prezent peste acel cimitir se află cotețele de porci ale celor din orașul Aiud, pentru care foștii deținuți din părțile acelea, care mai trăiesc, luptă ca cimitirul să fie eliberat de cotețe. Mai târziu când am trecut și eu pe la Zarca, se păstra printre tineri denumirea deținutului Daniil numit Sfântul. Și când s-a săpat în curtea închisorii pentru a fi instalat nu știu ce motor electric, tinerii care săpau au găsit un schelet cu lanțuri la picioare. Și credeau că acela este deținutul Daniil Sfântul. Ei nu credeau că el a fost dus la cimitir.”⁶⁷

„Sandu Tudor trecu prin pușcării ca un meteor. Aprindea inimile și le lăsa lumină. În dezbateri cu sectele sau cu catolicii era ca un dulău în luptă cu niște căței. Repede îi rupea, îi trântea repede la pământ. Era o spaimă pentru neortodocși, îi sfărâma repede. (...) Am auzit apoi că acest mare călugăr a murit ca un martir. După ce a scris mult i s-ar fi cerut: *„Acum declară că nu există Dumnezeu, că voi călugării sunteți niște ipocriți care înșelați lumea”*, etc. S-a opus

⁶⁷ Mărturie a lui Teofil Dumbrăveanu redată de mitropolitul Antonie Plămădeală în *Rugul Aprins*, Editura Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 2002, ediția electronică, p. 93-94.

cu vehemență. Atunci l-ar fi băgat în niște grele constrângeri în care ar fi avut un atac apoplectic și a murit.”⁶⁸

Mărturisirea lui de după moarte

Dar Părintele Daniil nu și-a încetat lucrarea, rugăciunea și mărturisirea lui continuând și după moartea trupului său, precum a spus Însuși Mântuitorul: „Cel ce crede în Mine, chiar de va și muri, viu va fi!”. El este viu prin Hristos, Cel ce S-a sălășluit întru el, l-a curățit, l-a luminat și l-a sfințit deplin prin crucea suferinței și a jertfei. Mărturie ne sunt nu numai cuvintele rostite ori scrise de el sau persoanele care l-au cunoscut direct, s-au spovedit la el sau l-au ascultat ori au primit sfat de la el în perioada duhovniciei la Rarău, ci și toți cei care s-au luminat prin mărturiile lui și i-au simțit puterea și lucrarea, ajutorul și mângâierea, care i-au cercetat viața, credința și cuvintele și s-au schimbat și îmbogățit duhovnicește prin ele. Nădăjduim că aceste mărturii se vor înmulți tot mai mult, pe măsură ce va fi mai cunoscut și mai recunoscut Părintele Daniil în rândurile credincioșilor.

Dar avem încredințarea că, mai mult decât mărturiile noastre omenești, contează mărturia Domnului Hristos Însuși Care a zis: „Pe cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, îl voi mărturisi și Eu pe el înaintea Tatălui Meu!” - și, prin această mărturie a Domnului, avem scrierea numelui lui în cartea Vieții veșnice a lui Dumnezeu. Iar, prin umila noastră recunoștință de acum și prin recunoașterea nu târzie a ierarhiei Bisericii, avem încrederea că vom vedea, alături de numele celorlalți rugători și mărturisitori din ultimul veac, și scrierea oficială a numelui Părintelui Daniil Mărturisitorul în sinaxarul Bisericii. Amin!

⁶⁸ Pr. Nicolae Grebenea, *Amintiri din întuneric*, Editura Scara, București, 1997, ediție electronică, p. 404.

SIHASTRUL - de Vasile Voiculescu
dedicație Părintelui Daniil (Sandu Tudor)

Sălașul lui pe râpile surpate
Este demult un orb cotlon de mină
Cu beznele de-a pururi înghețate
Sihastrul arde-ades ca o lumină.
La răsărit el face o-nchinăciune
Cu ochii închiși pe radiosu-i vis
Și intră-ncet smerit în rugăciune
Ca în pridvorul cerului deschis.
(Miercuri, 11 dec. 1957)⁶⁹

PRINȚUL RARĂULUI – de Doinel Codreanu⁷⁰
dedicație Părintelui Daniil

M-am întâlnit cu el în vârful de munte
Îngenunchiat în rugăciune sub un brad.
Părea un înger ce-a căzut din stele,
Cu părul-i blond; privirile albastre
Îi străluceau din lacrimilor vad!
Părea desprins din sfintele icoane,

⁶⁹ Poezie compusă de Vasile Voiculescu în perioada a doua a *Rugului aprins*.

⁷⁰ Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins de la Antim la Aiud*, ed. cit., p. 107-108..

Cu mâinile întinse către stele;
Iar negru-i strai, umil, de mănăstire
Era acum vestmântul lui de mire
Și luna-i poleia în păr betele.
Era icoana sfântă-a mamei sale,
Venit aici să spele vina, răul,
Din ruga de iertare către Sfântul.
Ecoul stâncilor multiplicau cuvântul
Și tremura ușor din temelii Rarăul!
Eu m-am cutremurat de-atâta frumusețe;
Vedeam, cum stam în conul de tăciune:
Din palmele întinse spre iertare
Lumini țâșneau spre cer, din fiecare
Ducând spre Domnul imn de rugăciune!
Era un rug arzând în miez de noapte,
O flacăra ce suie către Cer.
O! Cum de este-atâta măreție
În ruga ce-o aduce-acuma Ție
Un fulger ce se-nalță prin eter.
Ce taină este, Doamne, rugăciunea
Născută din durere și din plâns,
De unde izvorăsc lacrim'le sfinte,
Durerea ce se naște prin cuvinte,
În ce imens ocean ele s-au strâns?
Târziu, când zorii se arată peste creste
Și ochii stelelor îmi par de jad,
Pe stânca muntelui rămâne vie:

Ca un simbol de jertfă pe vecie,
Îngenunchiat un Prinț sub verde brad!

CUPRINS

PĂRINTELE DANIIL (SANDU TUDOR), RUGĂTOR ȘI MĂRTURISITOR AL MÂNTUITORULUI IISUS HRISTOS	1
Scurtă prezentare biografică.....	2
Experiență și mărturisire creștină în viața publicistică	16
<i>Floarea de foc, Crediința</i> și portretul lăuntric al lui Sandu Tudor	22
Rugător, slujitor și mărturisitor al lui Hristos ca monah și cleric	30
<i>Rugul Aprins</i> de la Mănăstirea Antim	31
<i>Academia duhovnicească</i> de la Mănăstirea Rarău	36
Mărturisirea Părintelui Daniil în perioada detenției	46
Mărturisirea lui de după moarte	49